Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 24 ФЕВРАЛЬ, 1987 ШУ. ★ № 24 (7370). ★ Мах 3 кеп.

Новкъост М. С. Горбачев Москве цІакхаьчар

21 феврале КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С. Горбачев Таллинера Москве цІакхаьчар.

(ТАСС).

Кхоана шу дуз КПСС XXVII съезд хьайийллача дийнахьа денз

ДОШ А ГІУЛАКХ А ЦАІ

КПСС XXVII съездо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачащдеш ба советски нах. Съезд хинна цхьа шу мара даьннадеце а тахан массанахьа а хоалуш да дикача оагІорахьара хувцамаш. ХІанз вай долхаш да хувцамий, эргалоний наькъа тІа даьнна. Са безам бар коммунистий форум хинначул тІехьагІарча юкъа тхоай бурув деттача бригадана карагІдаьнначох, тахан а тІехьа нийслуча кхоачамбоацарех дувца.

КПСС XXVII съезда цІерагІа я тха бригада. Цу цера сий лакха лоаттадеш хьадаьхкад тхо хІанззалца. Фуд карагІдаьннар съезд хинначул тІехьагІа? ДІадахача шера планах 25100 метр бурув тоха дезаш дар тхо, хІаьта оаха заданел совгІа 734 метр техар. Таханарча дийнахьа тхо болх беш да хьатІахулача март бетта чотагІа. Планал совгІа техад 118 метр бурув.

Сево новкъостал ду тхона лакхача хьокхамашка кхача? Цох къайле йоацаш бакъдар аргда аз. Эггара хьалха цхьоагІои барти хилар да толамаш дика хилара керттера дар. Барт хиларга хьежжа эшае таро хул моллагІа халонаш. ХІаьта тха коллективера нах дукхача хана денз лаьттан ченаш технача къахьийга нах ба. Цудухьа цу балха тІара тха опыт йоккха я. Из а чІоагІа накъаяьлар тхона.

Цул совгІа толамашка кхувл лерттІа вІаштІехьъяьккхача социалистически яхьо. Духхьал шоайла яхь лелаяь Іац бригадера вахташ. Масала, тха бригада дукхача хана денз яхье яьннай цІи хезача бурувдеттачо Н. Тонкогубова кулгалдеча бригадаца. Из яхь духхьал формана лелаеш яц. ХІара бутт чанх ма баьллинге карагІдаьнначун итогаш ю оаха. Белгалдоаккх малагІа новкъарленаш нийслу шинна а коллектива балха тІа, опыт дІа-юха эц, дІахо йодача хана дукхагІа теркам тІабахийта беза дешаш къестаду. Яхье хьалхабаьннарашта торжественни хьале маьхера совгІаташ, ахчан премеш лу. Ала деза ше хьийгача къин боагтІаш бола мах бича сага дика хеталга. Цудухьа боккха теркам тІабохийт оаха къаьстта кагирхой толам белгалбаккхара. Ловча ма хилба из боккха, бакъда йоккхача лакхаленга вугача наькъа тІа валар хьаллаца деза ханнахьа хоза дош аьнна а. «Эргалонаш яр — шаьрача новкъа гІолла безама дІахьа ахар дац. Из — урхе, цхьайолча хана саг ца кхаьчача моттигашка йода урхе», аьннад КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева январски Пленуме доклад еш.

Даьсса хабараши ца эша трафареташи цІенъяь дІа а йоахаш, таханарча хано дІадеххача тайпара производствана ше дІалуш хила веза хІаравар — кулгалхо а болхло а. Дукха ба тха интернациональни коллективе шоай хьаьналча къахьегамца сий даьккха нах. Уж ба бурувдеттар Е. Жиделев, цун гІончий М. Серебряков, В. Садовников, М. Нальгиев, дизелисташ В. Деркач, Ю. Саркисов.

Къаьстта ала деза буровой оператор - коллектор йолча, СССР Лакхехьарча Совета депутатах Саутиева Маремах. Ший болх безаши бовзаши хиларал совгІа нагахьа санна эшаш моттиг хилча смена чакхъяьлча а цІа ца йодаш болх беш го йиш я из.

Массаза а доши гІулакхи цаІ долаш хьаенай тха бригада. Иштта хиннад массаза а иштта хургда дІахо йодача хана а. Къамаьла а доацаш, гІулакхаца жоп луш хила веза вайх хІаравар, тахан вахаро хьалхашка оттадаьча декхарашта.

Ш. ХАДЗИЕВ,
Малгобекски бурув тохара балхий управлене № 19 йолча бригада бурувдеттачун гІонча.

ОСМИЕВ Хьамзат.

ПАРТЕГА

Хала долчоа хьалха оттар,
Дунен халкъий
вошал хоттар,
Чоалха даьннар
цхьалха доахар
Массахана хьо йоландаь,
Хьо халкъашта дукха еза.
Дунен хьаькъал,
Адам дезар,
Нийсхо лахар,
Хургдар довзар,
Шоашкахь дарий Парти.

Даим турпала балхах
йоаллаш,
Наха дезар-эшар кхоллаш,
Хьоча новкъа нийса къулба
Хинна латташ хьо йоландаь.
Хьо халкъашта дукха еза,
Сагал дезагІ
цхьаккха доаца,
Дуне мел латт сий
довргдоаца
Денал дарий Парти.

Морхо кхоала сигале санна,
БІьшерашка кхьола хинна
Къехой бІаргаш
сийрдадаьхар,
Ираз кхеллар хьо йоландаь
Хьо халкъашта дукха еза,
Гаьнна гуча Ленин—баьччо,
Шийха тара вІашагІъелла,
Коммунистий Парти.
Лаьтта доацаш,
Бокъо йоацаш,
Цхьанна дика дакъа доацаш
Миска яьха Нохч-ГІалгІайче
Ирезах кхеяьр хьо йоландаь.
Хьо сона а дукха еза,
Маьлхагахьа баьца
зІирг мо,
Адамий уйлаш хьайгахь
леста
Коммунистий Парти.

Хьайбаш леладерий толам

Диза долаш шоай хьайбаш Іангара доах Назрановски района «Экажевский» совхоза болхлоша. Иокъал латташ хиннача хаоттамо чІоагІа духьале яьяле а механизаторий низ дІакхаьчаб хьайбашта кхоачам хиллал йол, силос, ча, кхы тайпа доакъар кийчде.

Хьайбаша дикагІа дуаргдолча бесса из дІадехкара, мамогга цун кхомбара хадданза болх байт доакъарн мужи кийчбеча цехашка. Кхабарген доалдарген хьежжа я совхоза фермашка укх Іан деношка хьайоаккха шура а.

Иштта, январь бетта хІара кхоабача Іаттагара 173 килограмм шура яьккхай цига. ДІадахача шера цу юкъа яьккхачунца нийсйча из кхо процент дукхагІа я.

Хьайбаш леладераша толаме кхоачашъяьй хьалхарча бетта паччахьалкхенна шура дІаялара план. Квартала планагІа йохка йоагІар 146 тонн йолаш дІаеннай 50 тонн. Из а соахка январь бетта ехка хиначул дукхагІа я.

ЦІенхаштта лард еллай дулх дохкара план кхоачашъяра а. ЛаьрхІа чу а оттадаь дика доакъар телаш кхоабаш латт цхьа бІаь гаргга бежан. Март бутт чакхбалалехьа уж дерригаш а мясокомбинате дІачулургдолаш да, юкъера лаьрхІача хІаране дозал 350 — 360 килограмм а йолаш.

Дулха лаьрхІа дола хьайбаш кхоабаш я коллективни подрядагІа къахьегаш йола Сулиманов Руслан керте латта виъ саг чувода звено. Цун болхлой низ дІакхоач 300 бежан кхаба. Юкъера лаьрхІача хІара дийнахьа 700—800 грамм дозал ІотІадеттадолийт болхлоша хІара бежана.

Детташ дола доахан кхоабаш ши ферма я цига. Цар коллективашта юкъе яьржача социалистически яхье дІабахача бетта хьалхара моттиг яьккхай Галаев ИбрахІама кулгалдеча № 2 йолчо. Цун болхлоша хІара шоаш кхоабача Іаттагара 212 килограмм шура яьккхай.

Толаме къахьег совхоза хьайбаш леладераша февраль бетта а. Юкъера лаьрхІача дийнахьа хІара Іаттагара 6,6 килограмм шура йоаккх цига. Таро йолаш ба шура йохкара цхьоалагІча квартала план дикка тІехкхоачашъе.

Дукха болхлой ба фермашка хьинаре къахьегаш. Царна юкъе яьржача яхье къаьстта белгалбаьннаб дояркаш Сурхоева Хажар, Дарсигова Фатима, Алиева Умакулсума, Терхоева Зула, Картоева Субар, Іаьсий леладераш Бекова Марем, Картоева Нина, скотник Магомадов Ахьмаднаби, кхыбараш.

Цар дикка тІехкхоачашъяьй шоай планаш. Беркате къахьег февраль бетта а. Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизара цІей дикача хьокхамашца дездара, мехка Кхачан программа кхоачашъеча ма могга хьайбай продукташ дукхагІа яхара кхы тІа хьинар айденна къахьегаш ба совхоза хьайбаш леладераш.

С. СУРХОЕВ.

ЦАІ ДОЛА ПОЛИТДИ

ПАЙДАНЕ КЪАМАЬЛ

Вай республика массайолча районашка санна, Наьсаре а баьхкабар 19 феврале беза хьыший — лектораш, пропагандисташ, тайп-тайпарча министерствай, ведомствай кулгалхой, специалисташ. Уж укхаза баьхкабар массаза а санна, нахага ладувгІа, цар уйлаш йовза, съездо белгалъяьккха таханара парте политика царна мишта йовз ха а, нагахьа санна эше новкъостал де а.

Со а хилар цхьан лектораца нах вІашагІкхийттача Наьсаречa райПО. Укхаза нахаца дагаяла, цар хьашташ довза енаяр Нохч-ГІалгІай облсовпрофа секретарь М. Пугоева.

Ши-кхо шу хьалха, лектор варга хьежаш дукха ха йоаккхаш багІаш хулар нах. шоай болх а бите. Цкъаза геттара тІехьаваьле а воагІар из. Бакъда, райповцашта тахан хацар лектор массайолча шоай предприятешка хьожаш, зем беш Іуйрийна денз дІа-юха ухаш лийннилга. Цхьайолча моттигашка ше ихар Джабраила Марем, вокханахьара шийна эша даннеш хьайийхар. Иштта лийлар лектор райповций делкъийна хІама дуа ха хьатІакхаччалца.

...Молаш мел вола саг чуудаш «Бар» яхаш цхьан хана моттиг яр укхаза машиннаькъа станцена гаьна йоацаш. Къаьстта чІоагІа «кхохкалора» из моттиг ялаташ чуэцача хана. Района совхозашка хьалкхеш шекара свеклаш хьакхухьача шофераша «садаккха» йитацар «Бар». ХІанз цу баре да тхо. Лоа мо кІай халаташ а дувхаш, кадай кхесташ-хьувзаш къона мехкарий ба укх чу. ЧхьагІара хьадж дІаьннай. Печенеш, мерза булкинаш, кхыйола изделеш хьаю кондитерски цех хьайийллай цу чу. «Назрань» яха кеп тІалаттташ йола печенеш езаеннай лоаллаха ядача районий нийдархошта а.

Цу гІулакхах дика масал хилар лектора. Моттигерча масалах хьалйиза хинна цун доклад езаелар ладувгІархошта. Масалаш а дукха дар — дика а во а, новкъостал эшаш хилара тешал дераш а. Къамаьл чулоацам кІоаргга болаш а гІулакхаца дувзаденна а хилар, КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленума решенеша дІадехарашка хьежжа а долаш.

— Шоана ховчча тайпара, цхьан юкъа тхьайсача санна сеца хинна вай вахар сомадаьлар апрельски (1985 ш.) Пленума партийни решеней оазаца, — аьлар Джабраила Марема,—ше доклад е йолалуш. — Вай мохк боккха низ болаш мохк ба, дунен тІа эггара хьалха социалистически наькъа тІа баьнна мохк ба. Цудухьа парте вайга нийса йоах: дерригача дуненна керда социалистически никъ хьеха, никъ билла низ хинна дола вай кхы а чІоагІагІа низ болаш хила деза дІахо йодача хана вахар тоадара, эргадаккхара.

КПСС ЦК Политбюрос, КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева, вай паччахьалкхено вайга тахан хьакхайкадер цаІ да, — йоахар дІахо лектора ший доклада тІа, — дикагІа, сихагІа, хьаькъал долашагІа хила, нийсхо лелаяра хьалха хила... Дуне хьаккхеллача хана денз наха дийзар да вай парте тахан гІоттадаь дош. Из вай тахан дІадоладаь бехктокхаме гІулакх чакхдаккха дезараш малашб? Шо, со, вай дерригаш да.

— Йовз сона, — йоахар цо, — района халонаш, со се а укхазара я, дуккхача шерашка Наьсаре болх баь я. Цудухьа цхьаккха статист ца эшаш тахан ала йиш йолаш я со: Наьсаре хозъеннай, Наьсаре эргаьннай, Наьсарех город хиннай. ЦаІ из да. ШоллагІа дар: экономически чІоагІъеннай Наьсаре. Дика дий, дика хетий шоана?

— Дика хет. ДІахо а иштта хургда тхо, — аьнна оазаш хезар дехьара а сехьара а.

— Вай дувцар дерригa а нийса да, — аьлар цхьанне, ладувгІархошта юкъера хьал а гІетта, — ДикагІа дахара а, даара-дувхара а кхыча мехкашка бахача нахал тІех деце, эшаденна хІама а дац вай. ХІаьта а цхьа оамал я сона ца езаш. Йоккха завод йилла еза аьлча оарцагІдоал вай, цІенош деча а оарцагІдоал. Бакъда, никъ тоабе аьлча, цхьа тоам боацар шийга аьлча санна озалу вай моллагІа хьаким. Къаьстта ях аз нах хІара денна дІахьа лелача гІашлой наькъех.

Массане а хьаллаьцар из дош. Лекторо а къоаламца дІаяздир.

Цхьан цІен дезал шоайла дагабовлаш санна лектораца дагабаьлар райповцаш, дийцар шоай гІалаташ, шоай гІулакхаш дІа ца дохийташ советски торговле бокъонаш телхаю нах. Партбюро секретара Местоев Ахьмада цІенхаштта уйла тІаяхийта дийцар цох. Дукха хилар хаттараш а цар дашхар а. Юххера а райпо коллективо лаьрхІар — дикагІа къахьега, наха деш долча гІулакха эздел айде, советски торговле болх беча сага сий доадергдола моттигаш дІахо йодача хана ца хилийта. Уж коллектива «ІиндаргІа» тІатувсаш йола моттигаш укхаза хиннилга ховш ма дий.

— Мишта хІанз райПО коллективо боаха гІа? Цох лаьца дийцар райПО правлене председатела М. Марзаганова.

— Доккха а хала а истори долаш предприяти я тха яр. Цхьа ха хиннай укхаза, Назране, хьехархоштен лораштен тоъала мара маьхк хьае йиш йоацаш, хІанзарча масштабага диллача цхьа эзар сомага мара шера йоагІа товарооборот дІа а ца кхоачаш. ХІанз тха товарооборот 26 млн. сомал тІехлелх. ХІаьта а хов тхона,— аьлар председатела, — наха эшшача тайпара гІулакх вІаштІехьдоаккхалац тхога, къаьстта кхачан продукташка диллача.

Вахаре хулаш йоагІача эргалонех а дукха дийцар лектора.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкор.

Тахан Москве хьаелл СССР профсоюзий XVIII съезд

ДОККХИЙЧА ХУВЦАМИЙ НАЬКЪАГІА

СССР профсоюзий XVIII съезда, балха юкъе дакъа лоацаш ва 5 эзар делегат. Уж гулбеннаб шоай аргІанарча форуме мехка профсоюзашка хиннача отчетно - хоржамий кампане итогаш е, парте XXVII съезда исторически решенешка, КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленума соцамашка хьежжа профсоюзни организацей декхараш белгалдаха, уж кхоачашдара наькъаш лаха.

Республика профсоюзий хІара члена дег тІара къоабал а беш, хьаллаьцаб мохк социально - экономически дегІаухилга сихдара, берригача профсоюзни балха тІа кІоаргга эргалонаш яра парте дІаболабаь никъ. Цу позицеш тІара шоай собранешка, конференцешка принципиальни а ирра критически а къамаьл даьд профсоюза членаша, профсоюзни комитетий а областной совета а беча балха кІоаргга анализ яьй, гучадаьхад цхьадола кхоачамбоацараш, гІалаташ, ледарлонаш. Къоастаяза яргІоаца проблемаш сихагІа къоастаяра, этта хьал овлангара денз тоадара тІаерзаяь шоай замечанеши предложенеши тийнай цар.

Чакхъяьннача отчетни кампане хьахьекхад профсоюзни органийи организацейи болх эргабаькхха тоабара белгалара гІулакхаш кхоачащдаь хиннилга, тоъал кІезигъеннай еш хинна совещанеши заседанеши, кІезигагІа да дІа-юха ухийта каьхаташ, тоадаьд профсоюзни балха планировани яра гІулакх, дикагІа кулгалде баьннаб моттигашка юххьанцарча а цехови а профорганизацеша, профгруппаша беча балха.

Цунца цхьана тоъал гучадаьхад, массанена доагІаш хІана дац аьнна дола, профкомий а профсоюзий областной комитетий а балха тІа нийслуш хинна кхоачамбоацараш. Эггара хьалха из да дукхача профсоюзни органаша шоаш тІайийь решенеш, къахьегамхой критически замечанеши предложенеши кхоачашъяра тІехьара тІахьожам талмаста лоаттабаьлга, эсала коггІортолга еш хиннай профсоюзни активах, хІаьта из-м 130 эзар совгІа саг чувоагІаш ма йий. ХІанз а кхоачамболлаш яц профкомаша беча балхах йола гласность, цар эсала йоакхо ю къахьегама коллективаех долча СССР законо дІадехараш кхоачашдара.

ХІанз а тІехь массанахьа а массе йола а профкомаш эргалоний новкъа яьннаяц. Дуккхача профкомий балха тІа совъювл балха кабинетни стиль, моттигашка практически новкъостал де дезача метта чулоацам вІаши шоашта тара бола соцамаш тІайиделга дІадакханза да хІанз а.

Наха шерра ювцаргІолаш укх бетта кепатеха араьннай СССР профсоюзий Устава проект. Цу тІа де лерхІаш дола хувцамаш тІадерзадаь да парте XXVII съездо чІоагІъяьча КПСС Программа кердача редакце чулоацамга хьежжа хургІолаш цун положенеш тоаяра, чурапрофсоюзни демократи массе оагІорахьара дегІайоалаяра, мехка социально - экономически а политически а вахарера профсоюзий лоархІам ма могга айбара.

СССР профсоюзий Устава проектаца цхьана шерра а боккха теркам тІабахийта а ювцаш я Паччахьалкхен предприятех (объединенех) йола законопроект а. Законопроекта къаьстта бокхагІа бола лоархІам сенах латт аьлча, из латт ший полномочни органий— производственнии социальнин дешаш къоастадеча профсоюзни комитеташца цхьана айхха гІулакхаш дергдолча къахьегама коллективай Советий — йоккхий бокъонаш законодательни порядкагІа чІоагІъергхиларах.

Тахан болх бе йолалуча профсоюзий XVIII съезде дакъа лоацаш хургба вай республика викалаш а. Вийтта саг ва уж. Царна юкъе ба Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза мехотряда начальник, Къахьегама Сийлен ордена визза кавалер Л. А. Захаев, СССР Лакхехьарча Совета депутат, «Красный молот» завода электросварщица С. З. Умалатова, А. Шерипова цІерагІча ГНПЗ воккхагІвола оператор, Къахьегама ЦІеча Байракхен «Знак Почетан» орденийн кавалер П. Н. Величко, ЧИУС чуйоагІача СМУ-5 маляр А. А. Догушев, «Чечингшвейбыт» объединенена чуйоагІача № 8 йолча ателье хІамаш тегар Ц. Б. Беймурзиева, Плиевски № 1 йолча юкъерча школа хьехархо З. А. Султыгова, кхыбараш.

ХІанзара профсоюзни съезд белгалйоалаш хургъя советски мехка вахара ерригача сферашка кІоаргга хувцамаш, экономически, социально - политически, культурни сферашка революционни эргалонаш, дегІаахара темпаш цІанкха ца хиннача тайпара сихъяра хьалашка из чакхйоалаш хиларах.

Е. ГРИГОРЬЕВ,
Нохч - ГІалгІай облсовпрофа организационно-инструкторски отдела заведующи.

ПРОФСОЮЗИЙ СЪЕЗДА ДЕЛЕГАТАШ

Дукха йоккха яц «Чечингшвейбыт» производственни объединенена чуйоагІача Азиева Лида керте латтача № 8 йолча модай ателье коллектив. Цо цхьаккха бутт дІабахийтац паччахьалкхен плани тІаийца декхараши тІехкхоачаш ца деш. Цудухьа объединенерча ательешта юкъе эггара хьалхарчарца коммунистически къахьегама коллектив яха сийлен цІи еннай цу коллективана. ХІара шера из сийдола цІи чІоагІъеш хьайоагІа из.

Укх деношка профсоюзий XVIII съезда делегат йола шоай мастер Беймурзиева Циэш чІоагІа деган гІоздаьнна болаш накъаьнккхар цар. Ательерча дуккхача болхлоша дош делар цунна, съездо болх бечча деношка цІакхха ца хиннача тайпара хьинар айдаь къахьега. Ше цу коллективе къахьегаш йолча кхаь шера, хьинаре къахьегаш хиларца белгалъяьннай из. ХІанз цо кхоачашду цехкома председатела декхараш. Дукха болх бу цо цехерча хІамаш тегарашта юкъера социалистически яхь кхетамца вІаштІехьъяккхара.

СУРТА ТІА: Ц. Беймурзиева.

⊙

Мехкдаьттен гази йоахача «Октябрьнефть» НГДУ лаьттан кІалхарча скважинашта ремонт еча цехерча монтажникий бригадо шийтталагІча пятилетка хьалхарча шин шера план Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дузача денга кхоачашъе социалистически декхар тІаийцад. Цхьаккха шеко йолаш дац ший декхарех из толамца лоархІаергхилар. ХІана аьлча, тахан бригада къахьегама календара тІа укх шера апрель бетта тІеххьара денош да. Кердача хьисапе къахьегам вІаштІехьбаьнкха болх беш я бригада. Цудухьа толамаш а дог хьесташ да.

Коллектива барт чІоагІбер, из кхотаер, кердача лакхаленашка кхачара низ телар бригадир Петр Алексеевич Мирошниченко ва. Барайтта шу хьалха цхьаккха балха говзал йоацаш хІаьта юкъера школа яьккха зІамига саг монтажник хила ловш НГДУ балха эттар. Цу юкъа визза специалист хинна дІа а этта массехк шу да коллективана из керте латта.

Дика болх барал совгІа хьинаре общественник а ва Мирошниченко. Из массехказа хержав цехкома членала. Цудухьа хургда-кх из новкъосташа тешам а бенна профессиональни союзий аргІанарча съезда делегатаяла хержалга.

СУРТА ТІА: П. Мирошниченко.

⊙

СССР профессиональни союзий XVIII съезде дакъа лоацаш болча Нохч - ГІалгІайченерча делегатех цаІ я Пхьилекъонгий-Юртарча № 1 йолча юкъерча школа математика хьехаш йола Султыгова Ахьмада Зайнап.

Тха корреспондента даькхача сурта тІа шоана гу З. Султыгова.

С. АЛИХАНОВА суртащ.

Кхоана шу дуз КПСС XXVII съезд хьайийллача дийнахьа денз

ЭРГАЛОНАШ ЯРЕИ

КПСС Центральни Комитето белгалдоаккх социально-экономически дегIаухилга сихдара, вай общества вахара ерригa оагIонаш дикагIа хувцара парте оттабаьи советски халкъо хьаллаьцаи стратегически никъ нийса а вахаре хиланза баргбоацаш а болга ЦК апрельски (1985 ш.) Пленумали КПСС XXVII съездали тIехьагIарча хано чIоагIбеш хилар.

(КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленума соцам тIара).

КЕРТТЕРА ГIУЛАКХ

ЦIаккха дицлургдоацаш дег чу дижад сона КПСС XXVII съезде дайнари хезари. ЦаI шоллагIчоа тIехьа трибуна тIа бувлар делегаташ. Тоам бара дувца хоза къамаьлаш дацар цар даьраш, мохк кхы а лакхагIча лагIа тIа баккхара. Даьхен беркати рузкъеи дебадара нийса никъ лахар дар. ЗIамига волча хана денз лаьттанца болх беш хьавоагIача сона. Донбассера венача шахтера, космонавта, министра — массанена цхьатарра дика кхеталуш бар съезда документий чулоацам. Керттердар — мохк социально-экономически дегIаахара новкъарле еш мел дар дIадаккхар, пайда ца эцаш юса резерваш оарцагIъяхар, общество коммунистически кхоаненга дIахьалхашкахьа йигар.

Тахан шаьра кхетадеш да ткъаь ворхIлагIъяр цхьа моллагIйола съезд ца хиннилга. Къаьстта дукха хувцамаш хьалхадоах цо юртабоахаме. Из тамаш а яц. Дукхача шерашка алсамдалацар гектаро лур, дукха боахамаш рентабельни лацар. Мишта кхетаде дезаш да продукцега дIадодар цох хьахулача пайдал дукхагIа дар, яхилга. Сога хьттача, бIоржашта дошо айраш тохар санна хIама дар из.

ДукхагIбола кулгалхой паччахьалкхен дотацех баха Iемабар. Царна ховра колхоза е совхоза «бохча» ший ханнахьа юха хьалдузаргдолга, уйла яцар шоаш дуар кхычар хьацарца даьккха рузкъа хилара. ДIа мел хьежача — лимиташ, вложенеш, декхараш. ХIаьта дийза дисараши кхоачамбоацараши кIезига дацар. Съездо дов кхайкадир цу тайпарча хIамашта. Цига, съездий Кремлевски Двореце шаьрагIа кхетадир аз талмастта, инициатива йоацаш, хур-хургца, яхаш дIахо ваха йиш йоацилга.

Съездал тIехьагIа ена бIаьсти аттачарех яцар. Хьалха ши бIаь гектар хиннача, хIанз тха звенос 400 гектар хьажкIий кха леладора. Шозза тIаккхийтар болх, халонаш. Хьинаре къахьегар сона уллурвча механизатораша Оздоев Заьлмаха, Оздоев Руслана, Яндиев Султана, Олигов Мувсас, Гадиев Микаила. ТIаккха съезде дакъа лоацаш хиларо кхы а чIоагIагIа декхарийла вора со болх тоабе, хьалха хинначул дукхагIа хьувкъам чуэца. Цхьабакъда, шу хала дера. бIаьстии аькхин йокъал лаьттар. Цхьайолча хана моттар кха даьга дIадаргда, аьнна.

Планах хIара гектара тIара чуэца езаш 30 центнер йолча, декхар кхозза тIехкхоачашдир оаха. Из хьалхарча шерашка хинначунга хьежача, рекордни хьонхам беце а, толам бар. ХIанз керттердар цу тайпара хьувкъам хIара шера чуэца Iомадалар, Iоаяь опыт кхыча звеношта дIаялар, цох бизза пайда эцар. Каст-кастта района кхыча боахамашка, лоаллаха ядача республикай кхашка хул со. Бакъдар ала ма дезий, массанахьа Iемабац доккхий хьувкъамаш чуэца. Мишта кхетаде деза юкъе никъ мара боацача кхашкара тайп - тайпара хьувкъам чуэцаш хилар. Мичахьа ба кулгалхой, мичахьа я агрономически служба? Цу тайпара кегар ца хилийтара оттабаь ма бий уж. ГаьнагIа лакха беза бIарг, бехитокхам шийна хьатIаэца а ца кхераш.

Дерригача гIулакхий юкъмоттиге саг оттаву парте. Цун хьинарга хьежжа мара вIаштIехьдаргдац вай вахара ерригача оагIонашка дIайолаенна эргалоний процессаш дIахоьу, къахьегама лакхаленаш яха. Цу хьакъехьа дувцаш массехк дош ала безам бар са бригадни подрядах. Из балха форма шерра юкъейоагIаш латт аграрни секторе. Цхьаболчар хетт сога: фуд подряда маIан? Лоацца аьлча из да, коллективо (бригада, фермас, дезало, звенос) оттаяьча хана, лакха дикал йола, боагIача боараме продукци яккха декхар тIаэц, яхилга. Администрацеца по оттадаьча договоро хьалхадоакх къахьегама овсарле лакхъяр, материальни ресурсий кхом бар. Цу тайпарча балха формо дикка лакхъю къахьегама овсарле. Ший тайпара хул укхава алапи далар а — из тийша да бухсоццаш хьахулачох. Цул совгIа, подрядо чIоагIа терналду хIара къахьегамхочо балха юкъехьош дола дакъа. Хьадаьчунга хьежжа хул дIаэцар а.

Подрядни коллектива членашта хIара бетта аванс лу. ХIаьта болх чакхбаьлча, бухсоццаш хьахиннар мелад ховча хана, план кхоачашъярах е тIехкхоачашъярах болхлошта доагIар дIатIалу. Цу ханна теркалъю цар КТУ а.

ТIаккха фуд цхьадолча боахамий кулгалхой подрядах къехкаш хилар? Эггара хьалха сона хетачох, уж кхер договорни декхараш кхоачашде ца могаш шоаш бисар, болхлоша сатийнна баха шоаш ца битар. Дицду цар, коллективни бехитокхамо дуккхача наьха барт цаI белга, балха керда таронаш лехийтилга, болх творчески байтилга. ДIадолалуш хала дале а, паччахьалкхенна а къахьегамхошта а чIоагIгIа пайдане долаш чакхдоал из гIулакх. Цудухьа вай юртбоахама экономика дегIайоалаяра керттера никъ а ба.

Тахан вай республико бизза пайда эцац подрядах. Къаьстта юртабоахаме во латт из гIулакх. Кулгаш эг цхьаболча кулгалхой балха керда формах дувцаш хеззача. Шоай бера доал даккха гIерташ санна хет царна. ГIалат ба уж — подряд вай халкъа боахама кхоане а йоацаш, тахане я. ХIаьта цох къехкар юстаравала веза, инициатива йолаш болх бераш никъ а буташ.

Дийде магац сона КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева долаш дий-те вайга дIайолаяь эргалоний процесс чакхйоаккхаргхилара тешал яхача хаттара жоп луш аьннар: «Цу тайпара гарантеш йолаш я. Из — дIадахачун опыто, социалистически Даьхен таханарен кхоанарен денонта хьалхашкара бохитокхам кхетабаро вIашагIтехача партен халкъеи цаI бола лоIам, юкъара гIулакхаш. Из — советски халкъ, из социализма тIехьа хилар. Из йоккха потенциал йола вай ленински парти». КIоарга маIан долаш дешаш да уж. Цар хьагойт вайна кхоачашъюларгйоацаш планаш йоацилга. ХIаьта а бокъо яц вай эргалонаш ше шегIа хург ма йий, кхычар фу ду бIарг локхаргIа яхаш юстардаьнна латта, хIаране хьинар шозза, кхозза айдала деза. ТIаккха мара хургдац вай мехка хулаш латтача исторически хувцамий бокъонца дола доакъашхой.

Хьалхашка латта декхараш дукхагIа ме хул, ваха а сакъердамегIа да. Соахкара шу цIаккха дицлургдоацаш дег чу дижад сона — Даьхено Социалистически Къахьегама Турпал ваьв сох. ДIахо йодача хана кхы а хьинарегIа болх бара тIахьех со цу доккхача совгIато, сай, ахархочун профессех доккхал а дайт. Наха эггара чIоагIагIа эшарех я из.

ХьатIакхоачаш латт керда бIаьсти. Юха а кхай тIа даргда сои са новкъостийи. Дошув санна деза фийгаш дувшаргда сомадаьннача, дийнденнача лаьтта. ТIаккха зIирг теха дIаоттаргъя «кура» хьажкIаш. Уж дика хьувкъярца накъагIоргда тхо Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизара.

Б. КОДЗОЕВ.

Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза звеньевой, КПСС XXVII съезда делегат, Социалистически Къахьегама Турпал.

Госприемка: хано дIадехар

ЦХЬАТАРРА ДУКЪ УВЗАШ

Вай республикерча промышленни предприятеех эггара хьалха госприемка юкъе а йоалаяь, болх бе йолаеннарех я СССР 60 шу дизара цIерагIча Грозненски «Оргтехника» производственни объединене коллектив. ХIана Нохч-ГIалгIайчене цу системагIа болх беча кхаь къахьегама коллективах дикагIа ка а йоалаш, болх бечарех я из. Цу кердачох предприятена, болхлошта, паччахьалкхенна боалача пайдах лаьца дувцар дехаш массехк хаттар дир тха корреспондента госприемка служба кулгалхочунга Калантаевский Яков Федоровичага.

— Мишта дIадоладир оаш госприемкана кийчо елга, Яков Федорович?

— Лоацца цу хаттара жоп дала хала да. ХIаьта а со хьожаргва цу лостамагIа тха коллективо баьча балхах хоадамболлаш дувца. Парте XXVII съезд хинначул тIехьагIа къаьнача IаьдалагIа болх бе йиш йоацилга кхетадир вай мехкарча халкъа боахама ерригача участкашка. Мичча бесса яь а паччахьалкхен план кхоачашъе гIерталга цIендаь дIадаккха дезилга тIадожадир коммунистий форума решенеша. Дувцар дар дегIаахар сихделга, эргалонаш елга. Цу даькъе керттердар лерхIар арахеца продукци дикагIа хилийтар. Цу хьакъехьа КПСС ЦК, СССР Министрий Совето лаьрххIа соцам тIанийцар. Цу тIа къахьегама коллективашта хьалхашка оттадаь декхараш Iалаьмате боккхача лоархIаме дар: овлангара денз арахецача продукце дикал лакхъяр, арахеца изделеш хьаэцара, хьаеш йола продукци мишта хьожаш объединенейн предприятейн коллективаша беча балха тIахьожам лоаттабара вневедомственни тIахьожама лаьрххIа йола орган — госприемка вIашагIйолла лаьрхIар.

Парте XXVII съезд чакхъяьнна дукха юкъ ялалехьа, «Правда» газета тIа араьлар московски «Фрезер» яхача завода коллектив госприемкагIа болх бе йолаллах а цунах даьнна беркат а дувцаш йола статья. Из дика гIулакх дIадоладанза даргдац аьнна тхона лакхе латтача партийнни советскин органаша тIадожадаь хIама а дацар из. ХIаьта а из аргIа тхоашка хьалхарчарца кхоачаргхиларах шеко яцар тха, хIана аьлча, вай республике меттел мехкарча приборостроене министерстве а хьалхалаттачарех яр тха объединене коллектив. Цудухьа тха предприяте кулгалхой, общественни организацеш, керттера специалисташ цу кердачох лаьца дага а баьнна, госприемкана кийчо елга дIадоладе лаьрхIар. Массане а къоабал а дань, тIанийца кердадар общественни хьисапе дIадоладир хьалхарча юкъигах.

Ховш ма хиллара укх шера цхьоалагIча январе денз СССР приборостроене Министерствана чуйоагIача 40 предприяте коллективана тIадожадир госприемкагIа болх белга. Царех цаI тха яр а хилар, лакхе белгал ма даккхара хьалхарчарца тхога кхаьчар из аргIа. Долче, цу денга кхачалца сатийна Iанзар тхо беркате болх дIа ца болабеш. Соахка октябрь бетта общественни хьисапе госприемкагIа чакхъялийтар тха коллективо ерригa арахецача продукцех 20 процент яр, ноябрь бетта цун боарам дIакхаьчар 30 процентага, хIаьта декабрь бетта из хилар 71 процент. Цу кхаь бетта юкъера лаьрхIача ОТК болхлой (уж 83 саг ва тха коллективе) хьежачул тIехьагIа шийга хьакхаьчача продукцех госприемка служба цкъа хьежача юха ца ерзаеш дIаяхийтар 75—78 процент. Лоацца аьлча, госприемкагIа болх бара йола навыкаш йолаш яр тха коллектив укх шера цхьоалагIча январга кхачалехьа. Цудухьа цу денга кхаччалца госприемкана кийчо яра даькъе дукха хIама ца деш сатийна хиннача «Красный молот», «Электроинструмент» заводий коллективай балха тара боацаш, бIубенна къахьегаш дIадоладеннад тхо.

— Цхьаккха тайпа халонаш, хьовзам ца нийслуш, духьаленаш йоацаш, шаьрра дIаболаберий - теш оаш, Яков Федорович, госприемкага довлара болх?

— Иштта хилар госприемкага довлара гIулакх ала йиш йолаш дац тхо. ХьалхагIе а кийчйир чакхъяха еза мероприятеш, конструкторскии технологически документацеш. Министерствера енача комиссеца цхьана тхо хьажа а хьежа предприятера 20 процент тишъенна къаьна оборудовани кердачунца хийцар оаха. ГоспиемкагIа чакхъювргйола продукци кийчъяра вIашагIъехкар лаьрххIа йола бригадаш. Цар дукха хаттараш дора, хьалхадоахар сихха дIадаха деза кхоачамбоацараш. Объединенерча цехех керттерчарех лоархIаш я механически цех, хIана аьлча, цо кийчъеш йола оатхалаш я оаха арахецаш мел йолча продукцега дIайолхараш. Цудухьа уж хьаяра, конструктораша кийчъяьча документацега хьежача гучадаьлар паччахьалкхен стандарто дIадехарашка хьежжа из йоацилга. Ши кIира далалехьа тоадир конструкторскии технологически документацеш, иштта ха яьккхар ЭР-420К, ЭР-620К4 яхача аппараташка дIайолха цилиндраш тоаеш. Долче, январь бетта ши кIира дукха даь хIама доацаш чакхдаьлар. ХIаьта кхоачашъянза яргйолаш ядар паччахьалкхен план, болхлой алапи а дикка кIезигдала тарлуш дар, тIаккха кердачох бола тешам а бовра кхерам бар. Из ца нийсдалийтара ленинградций инициативагIа кхаь сменагIа болх бе йолаелар коллектив. Цудухьа объединене болхлой вIаштIехьдаьлар дерригача технико-экономически хьокхамий январь бетта план тIеххоачашъе. Товарни продукци арахецарен из маьхалъяккхарен паччахьалкхен план 104 процент кхоачашйир. Поставкаш яра декхарех дика лоархIабир уж. Брак йолаш цхьак, кха тайпа продукци чакхъялийтанзар. Цкъа дIаелча госприемка юха ца ерзаеш дIаяхийта продукци 96 процент хилар.

— Болхлой раьза бий госприемкана?

— Цар къоабал а деш, тIанийцар из кердадар. Шийш бехкагIа брак ца хилийтара шоай низ кхоачар ду цар. Объединене технологашкара, конструкторашкара тIагIертта дIадех цар кийчду документацеш ма могга дикагIа хилийтар. Цар шоаш хьа а хьех цхьадараш мишта хила деза, Госстандарто дIадехарашка хьежжа йола инструменташца шоаш Iалашбар дех цар инженерно - технически болхлошкара, хIана аьлча, цу дерригнех а тийша да хьаю продукци дикен тIехдикен хилар. Цунга хьежжа лакхлу болхлой алапеш а луш йола ахчан премеш а. Масала, госприемко юха ца ерзаеш дIайохийта продукци дукхагIа ме хул лакхлу алапи а премии а. ТIехдика мара продукци хьа ца еш бола болхлой хIаналехьа дукха ба предприяте. Царех ба наладчикаш, коммунистически къахьегама ударникаш Чикуев Ахьмад, Литовченко Александр, Немцев Евгений Иванович, цун ши воI Александри Виктори, кхы дукха бараш а.

— МалагIа бувзам ба госприемка службанеи ОТК болхлоштеи юкъе?

— Цхьа декхар да оаха кхоачашдер, — аьлар Яков Федоровича. — Уж а тхо а брак чакх ца ялийта гIерт. ХIаьта а цхьайолча хана къовса дезаш моттигаш а нийслу, хIана аьлча, цехий, предприяте кулгалхоша декхарах технически хьалаша дIа мадеххара йоаца продукци цар чакхйоалийташ моттигаш хул. ХIаьта оаха из чакхъялийтац. ТIаккха цунах бехк бу ОТК тIахьожамхошта, эшалу болхлоша эцаш дола алапи. Укх тIехьарча хана дикка кIезигагIа хулаш доагIа уж гIулакхаш. Цхьа барт а болаш къахьег оаха.

— Яков Федорович, масса саг чувоагIа хьо керте латтача госприемка службана, мишта уж специалисташ?

— Тха службе со а тIехьа ворхI специалист ва. Берригаш а лакхера технически образовани йолаш а ба уж. Уж башха-дика специалисташи шоай балха тIа йоккха опыт йолаш хилари хьахьокхаш дола масалаш доаладергда аз. Ткъо шу дизад аз укхаза болх бу. Аз болх баьб конструктор, конструкторски бюро начальник, Iилман-технически отдела начальник, объединене керттерча инженера заместитель волаш. ХIаьта Артемова Нина Васильевна къахьегама ветеран я, стандартизаце отдела начальник йолаш хиннай из. Подгорный Александр Иванович, са заместитель лоархIаш ва, керттера конструктор волаш болх баьб цо. Иштта дика ба берригa специалисташ а. Оаха цхьатарра дукъ дIа а увзаш диза кхоачашду тхоашта хьалхашка латта декхараш.

Интервью нийцар
Б. КОСТОЕВ.

ТРАКТОРИСТКА

ОЧЕРК

Оалаш да, къахьегамо саг хозву, аьле. Хотганче яхача юртарча «Прогресс» совхозе меттел ерригача Ведана районе а эггара хьалхарча кхалсага трактористкана — механизатора Мусхажиева Малкана доагIаш да уж дешаш. Къахьегамца безам болаш, кердадар ха гIерташ, хIамах кайоалаш — иштта йовз из совхозе, районе меттел, кхыча моттигашка а. Хьакхаштен говзен лелаю цо ший трактор лакхача лоамашта юкъерча унзарча наькъашка гIолла. Иштта атта а хоза а лелаю цу наькъашка гIолла ший «Жигули» яха автомобиль а. Бакъдар ала деза: Малканах хьог цига бахаш бола мехкарий. Цо санна юртбоахама техника шоашта караерзае гIерт уж. ХIаьта цхьабараша кара а ерзаю.

Малий из, Мусхажиева Малкан? МалагIа никъ ба цо хьалаьцар а, дIахьош бар а? Уж а кхы дукха а хаттараш духьалъотт цун йижарашца Яхийцен Яхийтацен, наьнаца, цун новкъосташца къамаьл дича.

Дуккхаза а хиннад тхо Хотганче. Хозача моттиге улл из юрт. Юххе гIолла Iододаш хий да. ХIанз, Iан хана сатийна, тайжа дода из. ХIаьта бIаьстангахьа гIертача, е чIоагIа догIаш дийлхача цIимхардоал. Юрта гонахьара лоамаш хьунаша къайладаьха да. ХIаьта бIаьсти, ахкан хана хеталу цу лоамашта баьццара кIувс тассача санна. Цу хьунашта дIатIаотташ яда тайп-тайпарча сомий бешамаш. Укхаза массаза а болх кхехкаш ба, кхыметтел укх шийлача Iан хана а. Дукха а къахьегамхой го йиш я цкъаза Iурра денз сарралца. ХIаьта царех цхьабараш сомий гаьнаш йоIаш, вожаш пицхаш гулбеш, бешамаш цIенъеш ба. Гаьний мугIарашта юкъе лел тайп-тайпара бесаш дола тракторaш. Бешамашта юкъе удобренеш дIатувс парех цхьяраша, вокхар Iодиллача лайца цхьана оахама кIалйохийт уж. Бешамашта юкъера хьахоз юртабоахама техника таташ, наха вIашн деш дола къамаьлаш.

МусхажиевгIар кхоккхе а йиша тхона бIаргайра гаьнара. хIаьта байза а байзар. Уж боагIар юртарча шерача, лоа диллача улица тIа гIолла. Цхьан дегIара болаш, бейга тайжа, дог тийшша гIа боаккхаш боагIар уж. Хоза хетар. дог гIоздоалар царна бIарахьежача. Совхоза контора юхе кхаьчача йижарий дIа-юха къаьстар — хIараяр ши-ший балха оагIорахьа. Малкан юртабоахама техника латтача мастерскешкахьа яхар. Цу оагIорахьара хьахозар вIашкадеттача тайп-тайпарча аьшкий, моторий таташ. Малкан гучаяьлча цунца къамаьл де, хаттараш де безам бола механизатораш дукха бар. Духьалкхетача, техникана ремонт еш боахкача механизатораща лоацца къамаьл а деш, цу коа дагIача цIагIа чуяьлар. Сихха, балха дувхаду барзкъаш тIа а дийха, трактор тоае дIаэттар Малкан. Ерригa уйла тIаяхийта, хIара минутах пайда эцаш къахьегар цо. Делкъа ха хилча ший машина тIераяьлар Малкан. ЦIеча уголоке хьачуера из. Хьалха тхо укхаза даьхкача ханз дIадоладаь къамаьл дIахоадихьар оаха.

— Бера хана денз техника дукхаезаш, цунца безам болаш хиннай со, — йоах Малкана. ХIара деша уйла еш, шорттига къамаьл ду цо. Гуш дар цу хана цунна дукхаьла латта сурт — техника йолга. — Цхьабакъда атта дацар трактористa говзал караерзае. Дукха къахьега дийзар са. Бакъдар аьлча, аз дIаболабаь къахьегама никъ кхета а беш, тIанийцар са цIагIарча дезало. ХалагIа дар юртарча цхьаболча наьха барашка ладувгIа. Царна хетар трактор тIа болх белга духхьал маIача наьха декхар да, аьнна. Цудухьа аз лаьрхIар маIача наха нийсса кхалнаха а из болх дIабахьа могаргдолга царна дIагойта.

Малкана механизаторски никъ дIаболабелар унх тайпара. Ялхайтта шу даьннача хана ший ханара болча мехкарашца цхьана тайп - тайпара балхаш деш яр Малкан. Цкъа из яр «Беларусь» яхача трактора тIехьайийзача платформа тIа аьла паркхаш хьатIатувсаш. Даггара ше болх бешие а юкъ-юкъе тракторгахьа хьожар Малкан.

— Трактор хьона езаеннай мотт сона? — хьаьтар цу тIа болх беш хиннача механизатора Вахабов Баудина.

— Езаеннай, — аьлар Малкана.

— Хьачуха кабина чу.

Иштта, цу дийнахьа эггара хьалха руль бе еллар Малкана. Баудина шийна хьийххача тайпара, педаль а тоIаь, скоростий рычаг дIаюха а теха шорттига дIайолаялийтар цо трактор. Цецбаьнна бIарахьежар трактора а Малкана а цонаш тIа болх беш баьхкараш.

Эггара хьалха трактор тIа хайнача Малкана болх чакхбаьлча юрта ше дIа а йигар из цу дийнахьа. Бакъдар аьлча, цун юхе Баудин-м ваIар, наг-наггахьа Малкана хьехар а деш. Сайрийна трактор дIа а оттаь чуяхар из. Коа гулбенна багIар цIагIара дезал. ЦIийенна басилгаш а йолаш, ювхьа а ювхьаш йола Малкан бIаргаяйча, нана цецъяьлар:

— Ай эккхаь йоагIа хьо?

— ЯгIац. Тахан трактор тIа болх баьб аз.

— ХIай? — цецбаьлар гулбеннараш.

Царех хIаране ше-шийна хетар оалар. МассагIа дагадохар царна! ИнIиг, ялхайтта шу даьнна йиIиг трактор лехкаш хиннай тахан. Цар къамаьлашка ла а дийгIа, юххера а Малкана аьлар:

— Со трактористка хила безам болаш я, из са хьадда доп да.

Кхетадир вокхар ший деша тIера из яргйоацилга.

— Мегаргда, — аьлар йоккхагIа йолча йишас Яхас. — ХьалхагIа итт класс чакхъяккха еза Iа. ТIаккха хургья хьох трактористка. Хьо, нана, сагота ма хила. Ше хьатIанийца никъ чакхбаккхар доккха хIама ма дий. Эрсий а кхыча къамех а бола мехкарий санна похчий мехкарий а хила беза механизатораш.

Школе а дика дешар Малкана. ХIаьта цун портфела чу го йиш яр тракторах автомашинах, тайп - тайпарча юрта боахама техниках дола книжкаш, схемаш.

Школа чакхъяьккхачул тIехьагIа юртабоахама техника оатхалаш йолча складе учетчицалла хьожайир из. Укхаза Малкана Iомайора механизма хIара оатхал. Из ха гIертар малагIа оатхал мичахьа эшаш я. Лоацца аьлча, ерригa механизаторски говзал ди тIехьагIа дукхагIа караерзаеш хьайоагIар из. Кердадар хьаIомаде гIертар. Цудухьа деша эттар Серноводски юртбоахама техникума заочни отделене. Из заведени чакх а яьккха, 1974-ча шера диплом хьанийцар Малкана, хIаьта шоллагIча дийнахьа тракторни бригаде учетчикалла балха а эттар. Цхьаькха шу доаллаше а лоамашкарча кхалнаха юкъе эггара хьалхара трактористка хилар цунах. Цу ханна йоалаьча «МТЗ-52» яхача цIенача трактора дIоагIаш хьаделар Малканага.

ДIаухар шераш, хIаьта царга хьежжа лакхлора цун механизаторски говзал. Хоза хеташ, беррига ший безам, говзал тIайохийташ къахьег цо ялаташ, доакъарий культураш хьувкъаяра, чIоагIа къахьег сомий бешамашка. Ший болх дикагIа пайда баргболаш, къахьегама овсарле лакхлургйолаш дIабахьа гIерт. Цхьа бахьан, тесса лелабац Малкана ший болх. Цудухьа я из коммунист а. Цул совгIа, цеховой партийни организаце секретарь а.

Малкан я кагирхой хьехамча. Цо уж Iомабу лаьттанцара болх бовза а беза а. Цунгара хьонхам, говзал хьа а эцаш трактористка хилар Сантова Сацитах а. ХIанз ший хьехархочунца социалистически яхь лелаеш я Сацита.

— Механизатораш хила лаьрхIад йижараша АсмаIеи Айзанеи МагомадовгIар, — йоах Малкана. — Аз царна сай низ дIакхоача новкъостал а дергда цу гIулакха.

Совхоза юкъарча вахаре чIоагIа дакъа лоац коммуниста Мусхажиева Салмана Малкана. Цунах теш, нах цунца дагабувл. Цудухьа дуккхаза а из хийржай юрта а района а Советий депутаталла. ХIаьта Нохч - ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета депутат а хиннай. Автобусаш дика лелийтар, наькъаш тоадар, керда гIирсаш хьалдар, кхы дукха а да цу халкъа депутата карагIдийннараш.

ХIанз а цIена йолаш санна я цхьан хана цунна енна хинна, юххьанца из IотIахайна «МТЗ-52» яха трактор. Цо цунна доал даьлга да из. Цун вахара никъ, къахьегам белгалбаьккхаб советски правительствос. Октябрьски революце орден — из лакхара совгIат делар цунна XI-ча пятилетке дика къахьегама толамаш дахарах, юкъара болх дика лелабарах. ХIаьта цул хьалха цхьакха, «Знак Почета» яха орден а еннаяр цунна.

Кхоккхе а йиша — Яха, Малкан, Яхийта — коммунисташ ба. Иразе да цар вахар.

Юртарча, совхоза юкъарча вахаре дакъа лаьца ца Iеш, кхы а бехктокхаме декхараш кхоачашду Малкана. Из я КПСС Веденски райкома бюро член, парте Нохч-ГIалгIай обкома член, халкъа депутат. ХIаьта кхоачашхиннадий Малкана де мел лийрхIараш?

— Хиннадац, — йоах цо, — парте XXVII-ча съезда соцамаш кхоачашдара де дезараш дукхха а да.

П. МАГОМАДОВ.

СУРТА ТIА: Мусхажиева Малкан.

М. КОТИЕВА сурт.

ДЕГIААХАР СИХДАРЕИ ШУ

КЪАМАЬЛИЙ ХА ЧАКХЪЯЬННАЙ

КРЕМЛЕРЧА съездийн Двореце дек Интернационала тIеххьара дешаш. ВIалла ца соцаш детт тIоараш. Чакхъяьннай КПСС XXVII съезд. Йоккха курал йосс дег чу цун делегаташта юкъе се а волаш. МассагIа дар уж — Отчетни доклад, КПСС Программан Уставен керда редакцеш чIоагIъяр, тайп - тайпарча делегатийн кхыча мехкашкара баьхкача хьашийн къамаьлаш, мохк экономически социальни дегIабоалабарах дола дош. Массехк минута хьалха вокхха партийни кулгалхо лаьттача трибуна тIа мугIарера парте болхло воалар. Щеко йоацаш большевистски съезд яр из!

Сона хетачох, иштта хила еза еррига вай собранеш, конференцеш, цхьаккха даьссеи пайда боацеи къамаьлаш доацаш. Съезде хIаране дийцар шийх, ше болх беча коллективах, ший балха моттигах, шийна вахаро хьалхашка оттадаьча декхарех, хIаьта массане дийцар цхьана хьайийцача, из парте кулгалца бIубенна коммунистически кхоаненга бодача вай мехка сурт дар.

Дог гIоздаларца цхьана кхы йола уйлаш а хьайра цу хана са дег чу. Мел дукха низ, хьинар, къонахчал эшаргда парте решенеш кхоачашъяра, халкъа боахаме, социальни сфере, политике цо хьайкаяь эргалонаш чакхъхара. ДегIаахар сихдар-шн-ше гIа хьахургдолаш хIама дац. Укхаза кIезнга да раьза ва со яхаш кулг урагIъахийтар. Укхаза хIаранегара гражданским майрал, инициатива эш, кулгалхо вале хIаьта а. Из деце — моттиг мукъаллийта еза, бахьанаш лехаргдоацачо, толамаша кура воаккхаргвоацачо, халонаша юхатохаргвоацачо, хьинар долчо дIалоацаргйолаш. Из Iилма дар-кх съездо сона а кхыболча делегаташта а хьийхар.

Цига дагаехар сона айса кулгалду «Грозтрубопроводстрой» треста йоккха интернациональни коллектив. Лочкъадергдац аз, цхьайтталагIча пятилетка хьалхарча шерашка кIезига халонаш лаьттаяц цунна хьалхашка. ХIара шера треста чуйоагIаш хиннача подразделенеша шн миллион сом гаргга зе дора паччахьалкхенна, лоха яр къахьегамен производственни дисциплина. Кулгалхоша яхар ший ханнахьа а дизза а кхоачашдацар болхлоша. Кегар (из дош ала кхерац со) бар газа, мехкдаьтта линеш йохкача, насосни, компрессорни станцеши гражданскн объекташи хьалъеча.

ГIулакх кхы ла йиш йолаш дацар. ВIашагIтехар оаха треста партийни актив. Уйла йир треста аппарата, СМУ, ПМК, автобаза, механизаце управлене болх эргабаьккха тоабара. ХIаьта цу тайпара наькъа тIа бовла безам боацачарца Iадика йийцар. Шоана бакъдар дезе, из дарах дехке и даьннадац.

Сихха дегIаера трест. ЦхьайтталагIча пятилетке баьча балха итогаш йир. Дуккхьал къахьегама овсарле 54 процент лакхъеннаяр, шера беча гIишлон - монтажни балха боарам 30 миллионага дIакхьачар. Треста хинна цIена пайда — 6,8 миллион сом! Массарел лоархIамегIа хетар сона коллектива ший кхоанехх бIуболар.

Селхан тIехьаюсаш хиннача треста цIи динагIчарна юкъе йоахар, Сийлен улга тIара Iоялацар из. Цхьабакъда, цхьаболча специалистий, болхлой саIехам бир цо, керттера лакхале яьккха яьннай, аьнна лаьрхIар цар. Цу тайпара лазар-м цу хана дукхханешта а кхетар, болх чIоагIа лаьгIбалийтача а, «хьалхара» моттигаш дIа ца хеца гIертар уж. Цигара хьадоагIар ца даьр даьд яхилга, приписк аш елга, планашта корректировка елга. Из дерех тешар. Мишта тешац — «дикагIбараш» ма бий уж? ХIаьта цу тайпарча «маякаша» мехка экономикана бае «пайда» дика гуш ба.

Хозача къамаьло лакха лоам бошабаьб, яьхад-кх вай даьша. Сона из лазар кхета сахьат дахадзар. Хийла моттигаш нийслора даьчох кхоачам беш, къаьнара толамаш хьалха тетташ, гIалат ваьннача ца доагIа гешт деш.

КПСС XXVII съездо лелхайир уж уйлаш, дIахо де дезачун нийса никъ хьийхар.

ШУ ДУЗ советски коммунистий йоккха форум чакхъяьнна. Цун решенеша тохадалийтад вай халкъ, дерригача вахаре революционни хувцамаш даьд. Тхьайсача хи тIа кхаьчад тхо, яхаш сатийнна баьгIараштa дуне готденнад.

КIезига къамаьлаш хиннадац са треста специалисташцен болхлощен съездо советски наха хьалхашка оттадаьча декхарех дувцаш. Долаш дар лочкъа ца деш дIаалар — из да парте низ бола герз. Балха керда тароаш гучаяхар, шийгара дIайолаенна вахара ерригача оагIонашка эргалонаш яр — из ба парте бакъбола никъ. Фу карагIдаьннад тха коллективана дIадахача шера?

Чакхдаьхача балхий боарам хьалхарча шерашка хьежача тхъаь итт процент лакхбеннаб, тхъо процент гаргга лакхъеннай къахьегама овсарле. ГIадвугаш да кулгашца ду балхаш тоъал кIезигдалар. Болх бе йолаеннай БТС-142 «в» яха агрегат: хIанз турбаш хотталуча латор де сварщикаш а электродаш а эшац. Из болх машинаша чакхбоакхх. Дика я ца аьлча, кхы ала хIама доацаш я тхогара лаьтта оахкен дозалаш айдун техника. Цхьабакъда, кхыча мехкашкара нийца я из. Ма хулла сихагIа Iомадала деза вай дунен стандарташа дIа ма деххар йола техника хьае. Из ба съездо хьийха никъ.

Къаьстта бокнкха теркам тIабахийтаб парте социальни политика кхоачашъяра. Керттердар — баха нах 2000 шерага кхачале къаьсттача фусамашца Iалашбар. Къайле яц, кадраш дIа-хьа ювлара проблема хьалхарча шерашка дIаяккха вIаштIехьдаьннадаларе, треста беррига специалисташи болхлойя шоай квартирашка бахаш хургбар. Деша даха ха йоацача бераштa эша моттигаш, эшачул а тIех я. Цу даькъе кхыча организацешта а новкъостал де йиш йолаш я тахан трест. Хьалъяь йистейоалаш латт салаIара кхоъ зона, дукха квартираш йола массехк цIа, пионерски лагерь, спорткомплекс. Ираза, уж планаш яц, тахан - кхоана къахьегамхошта бокнкха пайда лургбола гIишлош я.

Съезде аз кхетадир кхы цхьаькха а — цхьаннена а вIаштIехьдаргдац паччахьалкхен фоарта тIа вагIа, кхычар даьр даа. Цох аьннар хьдда да — хIара предприяте, учреждене, объединене, боахамо пайда беш къахьега деза. Из диц ца деш болх бергба треста коллективо дIахо йодача хана.

М. МУГАДАЕВ,
«Грозтрубопроводстрой» треста управляющи, КПСС XXVII съезда делегат.

ВАХАРЦА ГIА НИЙСБЕШ

Тамашийна хоза ха я вай дахар! Iалаьмате дукха а дика а керда хувцамаш хула ха, эргалоний ха оалаш я. ЧIоагIа нийсен бакъйолен эпитет я укхаза кораяьр. Сийлахь - йоккха эргалонаш я мехка дIайолаеннараш. Общество эргайоаккхаш тоаяр хIаране а массане а цхьа декхар да.

Эргалонаш хинна Iац промышленноста а юрта боахама а ерригача звеньяшка, таханчул дукхагIа кхоана наьха дегашка ювшаш, цар уйлаш, психологи хувцаш, шерагI яржаш хьайоагIа уж. Таханарча ден къахьегама саг — из исторе ца хинна тамашийна хIама да. Вахаре хIанз долаш долчо, дагаеха йоацача бокъонца йолаш йолча наьха кхелаша творчески болхлошта гучайоах вай заманхой типични йола оамалаш, характераш. Вай общество хIанз хьалхарча рубежашка баьха дIаоттабу хано, замо дIадехар дика кхетадеш, кIоарга коммунистически кхетам бола, хьадер цIенен дикен, дог лазаши деш бола тIахьаьнна нах.

Дукха лел со вай республике гIолла, дукха вIашагIкхетараш хул са промышленни предприятей болхлошца, юрта боахама къахьегамхошца, Грознениски гарнизона бIухошца, дешархошца, студенташца. Цуморча вIашагIкхетарашка сона гуш болча наха гIоздоах са дог. Царех массехкие цIи йоаккхаргья аз: Ведерников Николай, Кодзоев Бахьаудин, Хаджиев Шамсудин. Мехкдаьттахо, ахархо, гIишлонхо. Кхо турпал, тамашийна кхо личность. Искусства произведене турпалаш хинна дIаотта йиш йолча наьха дIахо а яха цIераш шортта йолаш я вай республике. Уж тайпа произведенеш дIаоттаргъяр бакъдолчун, цIенадолчун, бокъонца йолча гражданственноста, интернационализма, партийноста, патриотизма, кхы мел долча дикачун урок хинна. Уж тайпа нах ба вай кого гIортолге а, вай кхоане а, вай догдоахилге а. ЦIагIа, ара, балха, харцдолчунца, общественни вахаре нийса доацачунца вай лоаттабеча къовсаме, вайна карагI мел доалача дикачун тIехьале къахьегама коллективе бокъонца нравственни климат хьакхоллараш уж ба.

Хозахета дIадоладаьдац аз сай къамаьл къахьегама сагах лаьца. Из кхетаде доагIаш да: творчески дукхача проблемашта юкъе, тхона, творчески наха, керттера яр духовни вIаьхийн чоалханен вола турпал, личность лахара а кораяра а проблема я.

Бакъда, дукхача хIамай уйлаш яйташ ха я вай яр, язъе йолаяь сай дукха лирически стихаш йитай аз чанх ца йоахаш. Сай стихашка аз бувцараш лаьтта бахаш а къахьегаш а бола нах бале а, цар сурт - сибаташ вахарера хьайийца дале а, хIанз са безам ба Iалаьмате ира йолча партийни публицистика формана тIаерза: аз дагалаьцад болхлой династех йолча очерк ий цикл язъе. Са безам ба вай ханара къахьегама саг ма могга кIоаргагIа Iомаве а вовза а. Сона вовза, тахка, кхета лов кховзткъалагIча шерашка подручни волаш ший къахьегама никъ дIаболабаьр, хIанз дукханешта вовзаш, везаш, массане лоархIаш, кIоарга партийни кхетам болаш, визза саг волаш вахаш а къахьегаш а хIанав, хIаьта кхыбараш — инженера диплом киса а делла, баьцадарий базе балха этта хIана лел.

Сона бовзаш дукха дезалаш ба хьаэцар докхха алапи а доацаш, бакъда, Iалаьмате бокхха мах боаккха кожанка а йийха, пIелгах йоаллаш бриллианта кIиг доаллаш йола дошо чIугаш а лелаеш, балхара чубаьхкача, цIагIарчарга бала а бахьаш бола «интеллигентни» дай.

Дукхача хана денз вайна дагаьхха, хIанз вай мехка дIайолаенна эргалонаш, хувцамаш эггара хьалха наьха дегашка гIолла чакхъяьнна, цар хьаькъало хьаллоацаш хулийтилга литература а искусства а керттера декхар да. Наьха дегашка «дикадар, хьаькъал долаш дар» дIаде дезар тхо да. ЦIагIара, цIен кхуврчара дIаболабе беза лира къовсам эггара кхерамегIа долча зуламаца — хIамилга а пахашкашта а тIехьаваьнна хиларца. Дикача дезало хьакхолл бокъонца дола граждански гIулакхаш. Крепость е ягIац цIенах. Йийллача наIараша гIо дергда наха айпеча саьнгара нувхаш араяха. Творчески болхлой керттера декхар из да.

Дуне а цIен тхов а шоайла чIоагIа дувзаденна да са поэзе. Бокъалдар аьлча, из художественни образ хинна ца Iеш, сатем боацача дега уйла ирьеш йола творчески девнз я.

Вай даха а дах, болх а бу Iалаьмате чIоагIа йоакхо а терко а еш художника кхоллам лорабеча а лоархIача а тамашийнача социалистически мехка.

Тха кхоллам бешар — деррига халкъ. МоллагIча метта хьо яздеш вале а, Iа яздаьр дIадовзаргда кхыча халкъашта. Таржам даь хьа кхоллам бовзаргба эрсашта. Эрсий метталара шоай метта даьха уж хьа мугIараш дIадовзийтаргда кхыча къамий поэташа. Цунах кхета а кхеташ, дукхача миллионах латтача аудиторена хьалхашка отташ шоай бехктонхаме декхар довзаши кхетадеши кхолла деза поэта, яздархочо хIара ший сурт-сибат, хIара цо язбеш бола мугI, оалаш дола дош, еш йола уйла хила еза цу гIулакха тIаерзаяь. Вай Даьхен исторе лоIамах, вай халкъа а парте а лоIамах, керда саг хьакхоллаш эггара бехктокхаме йола идеологически балха участок карайола тхо, художникаш, духхьал литературни произведенеш кхоллараш хинна Iац. Вай халкъаца цхьана оаха хьалъю кердача общества художественни культура. Цу хIамо Iалаьмате бехктокхаме декхар тIадожаду тхона: ерригa событеш бокъонца йолча классови позицешка гIолла ха а йовза а еза. Иштта дика бовза а бIаргаго а беза вай идейни моастагIий, ма даггара къовсам лоаттабе беза наьха гIулакхашка, уйлашка гIолла гучадувлача тIехьадисачунца, вай вахарца товш доацачунца. Партес тIахьех тхо къахьегама турпалаш, къахьегама династеш, социалистически производстве хьалхалаттараш ма барра хьахьокхаш лакха художественни произведенеш кхолла. Юкъмоттигерча тха декхарех цIа да активни вахара позици, общественни йоккха уйла йолаш, духхьал шийна сискал яар дукъа болх белга а доацаш, из ца бича Iе ца луш, ший духьа санна, наьха духьа а къахьегам безаши творчески хьинарен вола керда саг хьакхоллар.

Се поэт а гражданин а хиларах тарра, сона дагалатт деррига цIа а дезал а, даьй а бераш а, лаьтта а нах а, тIом а машар а. Вай турпалча хана — революционни хувцамаш доладеннача хана цхьанне а бокъо яц вахара юстара латта. Тахан вайна гуш дола вай вахар — из классови къовсамий арена я, гIайгIаний а иразий а арена. Хано хьахьекхад вай Даьхен ираз, гIоза кхоане бахьан тахан хIара саг хьинаре къахьегаш оарцагIвала везилга.

Советски строяс хIаранена бокъо а лу, хьашташ вIаштIехьа а доах хьайна могар, хьай дагалаттар вахаре кхоачашде. Йоккхий социальни бокъонаш а таронаш а — вайгара дIадаккха йиш йоаца хIама хинна дIаэттад вай вахаре. Оаха къахьег идеологически, политико кхетам балара балха эггара чоалханеча даькъе. Цудухьа тхох хIаравар кхетаде декхарийла ва: цIаккха кIаьд ца луш ваха а къахьега а, вай вахарца товш мел доацачунца къовсам лоаттабе.

АХМАТОВА Раиса,
Нохч-ГIалгIай АССР халкъа поэтесса.

ЗАМАН МУХ

Кастта ворхI шу дуз со парте мугIарашка дIайица. Дика дагайоагIа сона из ха. Грознера мехкдаьтта техникум чакхъяьккхачул тIехьагIа «Старогрознефть» НГДУ балха хьожайир со. Цхьаболчар оал хьалхара къахьегама денош хала хул аьле, цхьабакъда, со-м чехка дIаIемар кердача гIулакхага. Техникуме хьийхар а накъадаьлар.

— ТIаккха миштад, йоI, гIулакхаш? — хаьттар цхьан сарахьа со балхара чуеча нанас. — Атта йий Iайха къахьегаш йоаккха маьхк? ДикагIа дар итт класс чакхъяьккхаларе, институте деша эттаяларе, сийрдача, йоаккхача кабинета корах арахьежаш ягIаргъяр хьо.

Сона ховра цо из аз фу оал хьажа гIерташ дувцилга. Из ше цIаккха хиннаяц вахаре атта наькъаш лехаш, мугIарера болхло йолаш дукххача шерашка къахьийгад. Бакъдар аьлча, хьалхара къахьегама урокаш цо хьийхай сона.

— ИнIиг, — елаелар нана, цецъяьнна со шийна бIарахьежача, — ший кулгашца хьадаьчул дезагIа хIама кхы дац хьона.

Дего къоабалдер дукха деза илли санна да оал. Уж дешаш дагадехар сона тхоай коллективерча коммунисташа парте йоалаш сайна язъяь рекомендацеш Iойийшача, тхоай юххьанцарча партийни организаце собране духхьашха дакъа лоацаш йолча хана а парте XXVII съезда делегат йолаш Кремлерча съездий Дворецe се чуяьннача дийнахьа а.

Парте форуме дийцачун керттара уйла — коммуниста бехктокхам. Цун бала ца кхоачаш хIама хила йиш яц мехка: «Кхычарна сийрда хилийта, саг ше даим кIерам санна вага веза» йоах дукхача хана денз хьадоагIача кицо. Сога хаьттача, эггара хьалха коммуниста доагIаш да уж дешаш. ХIаьта беррига бий иштта?

Цу хаттара жоп луш цхьа хIама дагадохийта лов сона. Съезде къайладахьанзар дIадахача шерашка мохк социально - экономически дегIабоалабеча нийсдалийта кхоачамбоацараши дувлийта гIалаташи, майрра бакъдар дIаала денал теар партега. Из ала йиш яц цхьаболча кулгалхоех - коммунистех, мугIарерча парте членех. Эргалоний процесса юстара латт уж, критикахи самокритикахи цIерах санна кхер. Газет дешараша бехк баккха а тарлу сох: къамаьл шаьра да, цхьабакъда, цхьанне а цIи-м яккхац. Iа болх беча беций цу тайпара коммунисташ? — аьнна, хатта а мег. Къамаьл дац, болаш ба. Бакъда, аз дувцар-м цхьаннех-шиннех лета лазар дац, дукханахьа овлаш хийца ший тайпара айп да. Цудухьа дийцад парте кадрови политиках дола дош КПСС ЦК январски (1987 ш.) Пленуме а.

ЧIоагIа теркам тIабахийта хьежар со укх бетта Грозне чакхъяьннача республикански партийни актива собране материалашка. ЦIенхаштта къамаьл да цига даьр. Нийса аьнна да «беррига низ социально - экономически дешаш къоастадара тIа а бахийта, наха идейнополитически кхетам балара болх лаьгIбалийтаб». Сога хаьттача, иштта хила еза самокритика. Бехк хилар а ца кхераш, бакъдар дIаалар — из да керттердар. ТIаккха моллагIа а гIалат тоаде аттагIа хургда.

Дукха дийцар съезде кхалсагах—къахьегамхочох лаьца. Сов сихбенна дIаьха женсоветаш юхаметтаоттае лаьрхIар. Теркам тIабахийтар дукха бераш долча новношта паччахьалкхено ду новкъостал кхы а алсамдаккхара. ТIаккха ши- йиIиг хьалкхееча сона из мел салоIам беш да кхетадой оаш? Иштта хета хургда-кх кхычарна а.

Съезд чакх а яьнна, столицера цIайоагIача хана, цхьа хаттар эттар сона хьалхашка — мишта дувцаргда аз сайца болх беш болча новкъосташка парте форуме хезари дайнари? Хаттараш дукха хургдолга ховш яр со. Жоп сиха корадир: «хIаране ше вол-волча моттиге селхан баьчул хьинарегIа, дикагIа, дукхагIа, цIенагIа болх бар, продукце дикал лакхъеш къахьегар, керда таронаш гучаяхар—из да-кх эргалонаш яр».

Цу хьисапе болх беш ба сона уллувра цхьабола коммунисташи парте боацараши. Къаьстта белгалбаха лов сона операторaш Леснов Анатолийи Шагрова Ольгаи. Шоай декхар дизза кхоачашду цар, цхьа скважина йитац бIарг ца локхаши ханнахьа профилактика ца еши. Цох тийша да мехкдаьтта дукхагIа даккхари паччахьалкхен планаш толаме кхоачашъяри.

ЦIаккха ца хиннача бесса дика къахьийгар тха управлене коллективо шийтталагIча пятилетка хьалхарча шера. Планал совгIа 88 эзар тонн мехкдаьтта даьккхар, продукци маьхалъяккхара план 102 процент кхоачашйир, эггара чIоагIагIа со гIадъюгар да къахьегама овсарле 2 процент лакхъялар. Цо хьахьокх хIара болхлочо къахьегама юкъехьу дакъа тIа-тIа лакхлуш доагIилга.

Юкъера лаьрхIача цу хьокхамел тоъал лакхагIа да дIабахача январь бетта хиннараш. Къаьстта белгалдаккха лов сона капитальни вложенех пайда эцар 610 эзар сом планал тIех долга. Шн бIаь эзар сом гаргга лийрхIачул дукхагIа маьхалъяьккхай кийча продукци. Цу тайпара дика масалаш кхы а доаладе йиш я.

Хувцамаш хиннад аз къахьегача № 2 йолча мехкдаьтта доаккхача цехе а. ХьалхагIа кулг кара деш хиннар тахан машинаша ду. Скважинаш йолча дIа-хьа ухаш хIара дийнахьа дукха гIаш никъ бе безаш хулар тха, хIанз уж объекташ малагIча хьале я хьахьокхаш лаьрххIа прибораш оттаьй. Дукха ха йисаяц ерригача тха управлене еш латта реконструкци чакхьяла а. ТIаккха болх бе аттагIа хургда.

КПСС ЦК январски Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева аьлар: «Эргалонаш яр — шаьрача новкъа гIолла безама дIа-хьа ахар дац. Из — урхе, цхьайолча хана саг ца кхаьчача моттигашка йода урхе. Iалаьмате бокхха творчески низи геттара хьинаре къовсами эшаргба эргалонаш яра сийлахь-доккха гIулакх, вай халкъо дIадеххача бесса, вай дахача хано дIадеххача бесса, кхоачача кхачалца дIадига». Со харц хургьяц мотт сона, цу дешашка парте коллективни хьаькъал, дукххача шерашка Iоаяь камаьрша опыт я аьлча.

В. ТКАЧЕВА,
«Старогрознефть» НГДУ оператор, КПСС XXVII съезда делегат.

ЭРГАЛОНАША НОВКЪОСТАЛ ДУ

Планал совгIа 21 тонн шура ехкар соахка паччахьалкхенга Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхозо. ХIаьта из толам баккхийтар эггара хьалха КПСС XXVII съезда цIи лелаю шоллагIча ферма коллектив а я. Колхозе гIолла хIара кхоабача Iаттагара 2284 килограмм яьккха хиннаяле, цо — 3915 килограмм!

Иштта хьаьнала къахьега а цу хьокхамашка кхача а шоашта малагIча таронаша новкъостал даьд дувц тахан ферма доярнас МАМБЕТОВА Любас:

Карара пятилетка йолалуш хIара кхоабача Iаттагара 2200 килограмм шура яккха социалистически декхар тIанйдадар тха ферма хьайбаш леладераша. Цхьабакъда, КПСС XXVII съезд чакх а яьнна фермана цун цIи енначул тIехьагIа, хIаьта Кхачан программа кхоачашъеча ма хулла доккхагIа дакъа юкъедахьа безам болаш а, оаха дош делар хIара кхоабача Iаттагара 2700 килограмм шура яккха а паччахьалкхенна из йохкара план. Сийлахь-боккхача Октябра 69 шу дузаш кхоачашъе а. ЛаьрхIар чакхдаккхара хIаране ховр, могар оарцагIдаьккхар.

Дика да тха балха хьалаш. Фермана реконструкци яьчул тIехьагIа цIена, лостам болаш да хьайбаш латтача помещенешка, коа. Укх шера шозлагIен кхозлагIен мара дахханза дола цIеча фух къона да оаха леладу доахан а. Дукха мах телаш шинараш долаш Краснодарски, Ставропольски краешкара доаладаь да. Хадданза йоакхо ю уж цIена леладара, лазарех лорадара. ГIулакх доаца саг хьайбаш латтача меттел коа а чувнтац. Ферме баьхкача тха болхлоша а ара лелабаь кога гIирс хувц.

Доахан, уж леладара хьалаш дика хиларах кхоачам бац толамаш дахара. Геттара лоархIаме да наьха балхацара безам совбаккхар. Цу гIулакха, беррига хьайбаш леладераш раьза а болаш, соахка шу долалуш коллективни подряд юкъейоалайир ферма балха.

Эрсий, украинцаш, гIалгIай, нохчий, дагестанцаш—дукхача къамех нах ба тха коллективе. Подряд юкъейоалайича дикача цхьан дезалара нах санна цхьа барт болаш, массе хана шоайла новкъостал де кийча болаш къахьега баьлар. Коллектива гIулакхех дог ца лазаш, бала боацаш цхьаккха а вац.

Фермана зе деш, цун сий доадеш саго гIалат далийтача, цун бахьан тахкара берригаш а оарцагIбоал. Даькъаза ва-кх ха а ховш футтаройна кхоачамбоацар нийсдалийтар. Цунах къахетам бац. Балхара дIавоакх. Из балха меттаоттаве колхоза правлени а низ боацаш хул. Договорага хьежка, ферма совет духьала хилча из де бокъо яц цун. Болх хьабе саг воацаш дусаргхиларах кхераш дац тхо. Ферме балха бахка безам бараш геттара дукха ба. Кхычахьа яха дIаяха, кхы тайпа бахьан долаш доярка фермера дIаяьлча, цунна метта саг конкурс а йийя мара хьаэцац. Цунна керттера бахьан да хьадечох мел доагIар хIара болхлочунга дизза дIакхоачаш хилар. ХIаьта хIаране бетта юкъера лаьрхIача 3000 сом ахча эц хIанз.

Сага болх аттача банкхара хадданза йоакхо ю. Масала, хIара группе лелабеш юкъера лаьрхIача 34 етт ба. Цхьан дийнахьа цхьаннен тIаккха шоллагIчон — царна аргI-аргIагIа шин доаркас доал ду. КIира кхоккха ди цIагIа даккха йиш хулийт царех хIаранена, из юкъедоаладаьчул тIехьагIа. Цу хана салаIа, цIагIа динза даргдоацар де кхоабу. ХIаьта салеIа араяьнначоа, балха овсарле лох ца еш къахьега низ дIакхоач.

Бокхха теркам тIабохийт хIаране маша алсамбаккха йиш хулийта таронаш лахара а. Хьайбаш леладераша хадданза деш газеташ, журналаш. Дика опыт ювцаш корреспонденци йийшача цунах специалистащца дага а даьле тхоай ферме юкъейоалаю.

Вай мехка толашагIа долча боахамашка санна, бахка етт, къаьстта духхьашха бахкар, хала дале а, кхаьдиъ кIира кулгашца бетт оаха. Иштта из ду мел йола шура хьатела етт Iомабара. ТIаккха мара аппараташца бетта болабац. ХIаьта бахкаше механически бетта болабеш баларе, хIанз тха вогIа болча Iатто луш йолчул ах а хургъяцар ферме гIолла йоаккха шура.

Цкъа Зенцова Наталиясн Лабодина Тансияси доал деча группе денна Iасилг дир духхьашха бахкача Iатто. Измамо моттиг хилча хьалха кIезиг-кIезига шура а луш тIеххьара лакъ етт. Из иштта нийсдаларах чIоагIа халахеташ бар доярка ш. Специалистащца дагабувлар етт лакъаргбоацаш де хIама лехаш. Цхьан дийнахьа «Крестьянка» яхача журнала тIара Наталияс дийшар иштта етт дукха шура тергйолаш кийчбе йиш хиларах. Тансияйца дийца а дийца журнала тIа дувцача тайпара доал де баьлар цу Iатта. ХIанз дийнахьен буси юкъера лаьрхIача 16 килограммага кхоачаш шура тел цо.

Йоакхо ю хьайбай продукци яккхарга дIадодар лохдара а. Масала, доакъар дикагIа дуаргдолаш доакъара цехе кийчдий мара телац хьайбашта. Цудухьа дукхагIа дале цхьа процент мара доакъар дисац ферме пайда ца эцаш, хIаьта хьалха фермана реконструкци ялехьа, коллективни подряд юкъейоалаялехьа — 15—20 процент.

Ший доалахьа долчоа санна хIаравар ферма рузкъа доал деш, хьадечох дог лазаш, эргалонаш яра йоакхо еш къахьегаро доахийт тха коллективага толамаш.

Тха ферма толашагIа болча дояркай цIераш яха а лов. Уж ба А. Белая, А. Звягинцева, Д. Сагиева, Ф. Мидарова, С. Дайшигова, кхыбараш. Соахка хIара кхоабача Iаттагара пхи эзар килограммага дIакхоачаш шура яьккхар цар.

Таронаш йолаш я

Чакхдаьннад пятилетка хьалхара шу. Атта дацар из шу вай дерригача халкъа. Съездо хьийхача наькъагIа доккха хувцамаш де дезаш хилар балха стила, методашта, ерригача производстве. Цхьан дешаца аьлча, эргалонаш е. ХIаьта КПСС XXVII съезда цIи лелаеча тха коллективана хьалхашка эттар бехктокхаме декхар. ГIулакх леладар принципиально хувцар, цу даькъе кхыча бригадашта масал дIахьокхар. Из кхета а деш коллектива хIара болхло ший дакъа юкъедахьа ваьлар болх эргабаьккхача. Цудухьа нах пайда бала а болабелар.

Шу хьалха хинначул йоккхагIа хиннаяц тха бригада. Хьалха санна 30 саг ва. Бакъда, карагIдаьннад бригада низ дикача тайпара дIанийсбе. Цудухьа 1986 шера план кхоачашъяьй 110 процент. Иштта лакхъеннай тха изделий сортность. Нагахьа санна соахка из 86,8 процент хиннаяле, тахан 90,6 процентага кхаьчай.

Дукха да таханарча хано вайгара дIадехараш. Денгара-денга лакхлуш латт къахьегама овсарле. Керттердар—специализаци шеръяр, хIара болхлочо ший профессиональни говзал кIоаргъяр.

Со бригадира помощник я. Юкъера дешар дийшад. Бакъда, тахан из дешар сайна ца тоъалга кхетаду аз. Эш кIоарга знанеш. Цудухьа техникуме деша отта йага я со. Иштта уйлаш йолаш дукха ба тха бригаде кагирхой, кхоана производства дай хила беза нах.

Болх дикагIа а сихагIа а хилийта кхы а я тха резерваш. Эггара чIоагIагIа эшашдар да технологически звеньяшта юкъера бувзам вIаштIехьбаккхар. Цхьайолча хана из гIулакх тIехьашкахьа доал тха фабрике. Масала, 17-ча феврале закройни цехера хьаяйтача 6200 выкройках 2460 харцахьа а хинна юхаяхьийта езаш хилар. Цу гIулакхо йоаю болхлочун ха, материал, низ. Цул совгIа, кагирхой тха фабрике дукхагIа бараш цу хIаманга хьежаш, из зувш ба. ТIаккха мишта Iомабергба уж балха ха а материал а кхое, царна гуш дари царга дувцаш дари вIашагIкхеташ ца хилча.

Цу тайпара да тха приклад цара гIулакх а. Приклад оал хIама тегача хана эшаш болча гIирсех. Тай, тесемка, окантовка — уж деррига хIамаш тIахьадаьнна хьакхоач. Болх сецача, цхьайолча хана сахьат а шиъ а доал уж хьа ца кхоачаш. Балха Iатъ из деррига.

Тха бригада, фабрика коллективашта юкъе «Октябра 70 шу доалача дийнахьа—шин шера план», яхача девиза инициатор я. ХIаьта тха вIаштIехьдаргда аьнна хет сона цу яхье хьокхам телаш дIадаха. Болаш ба хьалхабола нах. — Долгиева Марем, Картоева Зайнап, Картоева Мадина, Аушева ШаринIат, иштта кхыбараш а.

М. ПАРЧИЕВА,
Назрановски трикотажни фабрика 8-ча бригада бригадира помощник.

Къонача болхлой пхьоале

Нохч-ГIалгIайн профтехобразоване системе дикагIчарех лоархIаш я город Назранера № 14 йола профтехучилище. Къаьстта дика латт цига профориентационни, интернациональни, атеистически, патриотически кхетам балара болх.

Цунах лаьца дукха яз а даьд, дийца а дийцад.

ЧIоагIа доттагIал леладу цо Къулбаседа - ХIирий АССР-ча шоай системах йолча училищай дешархошца. Каст - каста дIа а хьа а хьоашалгIа ух уж. Цхьана чакхйоах тайп - тайпара йола мероприятеш, спортивни яхьаш, интернациональни доттагIала сайренаш, патриотически кхетам балара вIашагIхетараш.

Училища базови предприяти — Ахриев ГIапура цIерагIйола «Электроинструмент» яха завод. Шефаша дикка гIо ду кхувшйоагIача болхлой тIехьено шоай специальность дика Iомаергйола хьалаш вIаштIехьдоахаш, училища материальни база тоаеш тайп-тайпара техника луш, станокаш, кхыйола хIамаш ниеш. Болхлой хила кийчлуш болча кагирхоша, мехкараша шоай практика чакхйоах заводе, Наьсарен района совхозашка тайп-тайпарча кхыча предприятешка. Каст - кастта наьсархой практике ух Москверча автомобилаш еча заводе, кхыча городашка. Массаза а цига шоай декхар дизза кхоачаш а дий, дукха тайп - тайпара совгIаташ а дахьаш цIа а боагIа.

Из училища яьккхачарна юкъе дукха ба Наьсарен района меттел, ерригача Нохч-ГIалгIайчея республика а сий даькхараш. Царех ба СССР Лакхехьарча Совета депутат Халгуев ТIахIир, иштта из санна депутат хинна Дзармотов Мувса, итташ кхыбараш.

ХIара шер-шера училище кийчбу промышленноста а юрта боахама а эшаш бола тайп-тайпара 200—300 къона болхло: токараш, технологически оборудованена ремонт еш бола слесараш, шофераш, юртабоахаме гIиллош ю мастераш.

Хьинаре къахьегаш укхаза болх беш дукха мастераш ба. Царех цаI ва Нохч - ГIалгIай АССР профтехобразоване заслуженни хьехархо Ведзижев Абзой Мухтар.

Тха корреспондента даькхача сурта тIа шоана гу Мухтар дешархошта автомобильни гIулакх Iомадеш воаллаш.

А. БЕК.
С. АЛИХАНОВА сурт.

Атеисташ кхебеш

ХIАРАНЕЦА БОЛХ БЕШ

Гикаловски юкъерча школа бархIлагIча а иттлагIча а классашкарча дешархошта чIоагIа езаш я къоначa хьехархочо Дандиева Сейт-Селима Зайнапа кулгалдеш йола «Къона атеист» яха атеистически кружок. Ветта шозза ю цо занятеш. Цига ювц «Хьежа нахи медицинея», «Бусалба дина обрядаш», «Ислами кхалсаги», «Шоайла вIаши дужаш дац Iилмен ислами яхар» яха темаш, кхыяраш.

Дешара керда шу хьахилча гIоне кружока итт заняти хиннай. Цига дакъа лоацаш 17 школьник ва. Дукха ха йоаццаш дар из, «Ислами кхалсаги» яха заняти еш. Ший тайпара хоза, берашта боккха атеистически кхетам луш чаккъьлар из. ХьалхагIа Сейт-Селима Зайнапа лекци йийшар цу темах, тIаккха берашка хаттараш тела эттар. Берашка шоашка дувцийтар вай мехка а доазол дехьа а бахача кхалнахьа вахарах.

Хозахеташ яьшар бераша «Шоайла вIаши дужаш дац Iилмен бусалба дин» яха тема. Бераша укхаза дукхагIа дийцар динах тешаш болча наха юкъе, хIанз а тIехьа лелача тIехьадисача гIулакхех, дерригача хIаман да саг ше хилар, кхыдар. Космосе баха дукха нах хиннаб, бакъда, царна цига цкъаь-цкъа дайнадац динах тешачар дувцар.

Кружока доакъашхоша школьни радио гIолла еш шоаш кийчъяь атеистически лекцеш, каст-каста арахец шоай «Атеист» яха газета. Иштта, хоза а дика а кийчъяь стендаш я цар. Шо-шоай темах я уж, масала, «Марксизмо-ленинизмо динах яхар», «Iилман динен юкъе латтача къовсама историцара», «Iилмо бакъъяц дин легендаш», кхыяраш.

— Вайнаьха бераш деша дагIача школашка, — йоах Сейт-Селима Зайнапа, — атта дац атеистически болх бе. Динах тешараш вIезига бац царна юкъе, ЦIагIа даьшаноаноша дувцар бакъхет берашта. Царех цхьаболчар хьаллоац уж легендаш. Цудухьа лоралуш, массадолчох уж бераш шоаш кхетаргдолаш бе безаш хул атеистически болх, тахан цаI, кхоана шоллагIвар атеизма темах дикагIа кхетаргволаш. Цудухьа, царех хIара бер довза а довзаш, цунга малагIа книжка дешийтача бакъахьа да хьожаш хорж аз атеистически книжкаш. ТIехьагIа цу книжках лаьца хIаранеца къамаьл а хул са. Ювцача темах лаьца цу дешархочунга шийга беседа кийчъьйт аз.

Школерча цу «Къона атеист» яхача кружоке хьинаре дакъа лоацаш ба дешархой Адуев Алик, Идигова, Разет, Ханизова Лариса, Акбулатова Таня, Элиханова Марьям, кхыбараш.

— Кагирхошта юкъе беча атеистически балха тIа, — йоах дIахо Дандиевас, — цIаккха диццалийта йиш яц динах лаьца В. И. Ленина аьнна «Iилманца лард йолаш хила беза динца лелабеш бола къовсам», яха дешаш. Цу дешашца хьалхе а лелаеш, бе-гIерт со атеизмана пропаганда еш айса беш бола болх.

Атта тIулакх дац Дандиева Зайнапа шийна тIалаьцар, бакъда, вай — общественачIоагIа эшаш хIама да из,— цIена тIехье кхеелга.

С.-М. ЯСУЕВ,
тха штате воаца корр.

Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац!

ЦIЕ БАЙРАКХ ШЕРШАР

Дагестана халкъа поэта Гамзатов Расула аьнна: «Наькъахо сабарде, бIарг лакха тIехьашкахьа! Iайха баьча наькъага юхахьежача, дIахо фу де деза а ховргда хьона». Фуд Ефимова Тансия Федоровнайна юхахьежача гуш дар — къахьегамца дувзаденна берал, тIема ало мерца къонал, халкъа боахам меттаоттабеш лайна халонаш, хIанз, ха дIаяха йоккха хинначул тIехьагIа, пенсе тIа ялар. Цу дерригача хIамашта юкъе къаьстта белгала я тIема ха.

...ХIара дийнахьа гаргагIертар фашисташ Черсий-Балкхарой республикерча Тамбовкана. ТIом болалуча шера итт класс йистелькха яр Тая. ХIанз а бIаргашта хьалхашка латтар цунна тIехьхьара урокаш, выпускной бал, нийсархой иразе бIаргаш. Из деррига а селхан дар, тахан Нартане машинаькъа станце бувзама отделене телефонистка яр из. ХIара дийнахьа гора йоIа фронт йолча оагIорахьа дIауха поездаш. Кастта тIем тIа вахар отделене начальник а, ХIанз ше йисар из.

СалаIар фуд хацар Таяна. Почта ше хьа а эцар, дIа а лора, ше яр телефонистка, болхло, кулгалхо. Балха деррига де кхоайой а, уйла кхычахьа латтар цун. Цо йигар из комсомола горкоме. Цигарча цхьан болхлочо юкъе ца эккхаш ладийгIар цунга, бакъда, тIеххьара аьлар:

— Хьона бронь я. Хьо тIем тIа яхача почте болх бе саг вац.

Из дар военкомате аьннар а. Цхьабакъда, йоI тIехьашка яланзар дехар де эттар.

— Фронт яхилга фуд-мукъагIа хой хьона? — хаьттар цунга.

Ший шерра дийлача сийнача бIаргашца военкома бIара а хьежа, хац, аьнна корта оагабир йоIо.

— ХIаьта а яха-м еза со цига, — тIатеIIа аьлар цо. — Са воккхагIвола воша вийнав аьнна хоам бенаб. Да а цигача ва.

Кхы «ак» ала магaнзар военни комиссара, заявлене тIа кулг яздир.

...Сталинград. Укхаза тракторни завода гаьна доацаш, 1077 артиллерийски полке кхаьчар Тая!

— Мичахьа хила безам бар хьа? — хаьттар цунга.

— Разведке, — лоацца жоп делар йоIо.

КIирвенна хьежар цун диткъача гIовнага полка разведка командир капитан Черных, тIаккха «ловча» аьлча санна, кулг лостадир. ДIатIахьежача цIимхара вале а, хоза юхь йолаш саг вар капитан. ВIухошта деррига а Iомадора цо: са ца лоIаш дукха километраш гIаш никъ бар, хьежоргах топ кхоссар, граната тассар, машина лалла хар.

— Самолет лалла ца ховчох разведчик ва мишта оал? — яхаш бегаш бора цо.

Капитана «урокаш» йовнзар, Тая а цун новкъостий а халонашта духьаллатта Iемар. Шелал, моцал, лазар, кIаьдбалар — шедар ловра цар. Из деррига а накъадьлар Сталинградера тIема туржаI эттача хана. Ер да-кх цхьа сурт:

Тая цу хана разведчикий взвода командир яр. Приказо йоахар: «гувна тIа дIачIоагIбенна фашисташ хIалакбе, лакхале хьалаца». Хала денош дар уж. Шийлача, цIайзача дийнахьа котешта кIалхара лоа дашар, лаьтта доагар, хорш ена саг санна эгадора из. Эттара хьалхарчарца гIертар Тая атаке яха. Iоазкала кхерам дIабаьннабар — хьалхашка къиза моастагIа вар, тIехьашка—цун тешаме новкъостий. Кастта лакхале вайчарга яр, дийна биса гитлеровцаш карабаьхкар.

Тансия Матвеевнай цIагIа, серванта тIа эзашта юкъе латт Мамаев кургана тIа хьалъяьча мемориальни комплекса скульптура. Из цунна совгIата еннай тIом чакхбаьнначул тIехьагIа ваьча цун воIо Ивана. Деза да наьна дега из доккха совгIат.

...ДIадахар тIема шераш. Царех лаьца дувцаш доккхий дешаш кхувла Iемаяц Тансия Матвеевна. Кхыбараш санна яр-кх со,—оал цо. — Кхыбараш санна Iоажалах кхерар, яха гIертар, котало яккхарга сатувсар.

Тахан хала да Ефимова, къона лейтенант, атаке, разведке ихай яхаш кхычар дувцачох теша.

Цкъа Белгорода гаьна доацаш, Севрюкова яхача юрта йисте фашисташ Iайнабар. Кхераме дар уж мелб а ца ховш дIахьалхашкахьа даха. Разведка е езар. Эттара хьалха дагаехар командованева Ефимовай группа, цунна тIадиллар кхераме декхар кхоачашде. Са хиннадацар разведке бахараш юхакхаьчача хана, шоаща каравоалаваь цхьа фашист а волаш.

Цу тайпара гIулакхаш дукха даьд майрача разведчикий взводо. Иштта хиннад Румыне, Венгре, Чехословаке, Австре, Германе. Коталон Ди Берлине деэдир Тансия Матвеевнас. БIаргах хий даьнна латтар из лакхе ЦIе байракх шершача Рейхстага йисте. БIаьстан маьхо лепайора цун наьнха тIа ЦIеча Седкъа ордени «За отвагу» яха медали.

З. СОЛТУКАЕВА.

Спорта хоамаш

САМБО

Самбох йола кагирхошта юкъера яхьаш хилар городе Волгограде. Уж хетаьяр «Буревестник» ДСО Российски совета хьалхле яккхара. Вай республикера вицал Ш. Ахмадов 57-килограммага кхаччалца йолча дозала категоре чемпион хилар. Ю. Юсупова чоте бронза совгIат да.

Яхьашта уж кийчбаьб тренера-общественника Л. Султанова.

ФИЗКУЛЬТУРНИ ЯХЬАШ

«Спартак» ДСО республикански совета физкультура производственни коллективашта юкъера спартакиада дIайолаеннай. Цун доакъашхой къовсалургба спорта 13 тайпах. Шашкех ловзаш котало яьккхар трамвайно-троллейбусни управлене коллективо. ШоллагIчен кхоалагIчен моттигашка я кертерча Универмаген «Промтовары» объединенеи команда.

ГАНДБОЛ

Черкассы яхача городе хиннача гандбольни турнире дакъа лоацаш бар вай мехка тайп-тайпарча городашкара къона спортсменкаш. Котало яьккхар одесситкаша. Вай команда кхоалагIча моттиге я.

Къона спортсменкаш яьшта кийчбаьб тренера Киселева Татьянас.

ВОЛЕЙБОЛ

Пятигорске дешархой командашта юкъе волейболах йола Еррисоюзни турнир хилар. Цига дакъа лоацаш яр Ереванера, Воронежера, Белгородера, Калининера, Ставрополера, Нальчикера, Грознера коллективаш. Хьалхара ялх вIашагIкхетар толамца чакхдаьккхар вай мехкахоша, цхьабакъда, финале воронежцаща ловзаш аьттув баланзар, счет 3:2 йолаш вай команда нишар.

Номер 3 йолча бериюкхувш боагIарий спортивни школа тренера С. Добрышева дийцар:

— Вай мехкахошта юкъе массарел дикагIа лайзар О. Стасенкох вежарий КаяьченковгIари. Специалисташа тернам тIабахийтар царна.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

24 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.10 — «Лейтенанта Кижева бахьдар». Художественни фильм.
9.35 — «Месные гIелав». Киноэтюд.
9.45 — СССР халкъий иллеши халхараш.
10.15 — «Кердадараш».
16.00, 17.25 — «Кердадараш».
16.15 — «Эргалонаш: опыти проблемаш». Документальни фильмаш: «Первоуральский новотрубный. Уроки хозяйствования», «Закон сохранения».
16.55 — «Наьна школа».
17.30 — «Кувейта деноши бийсаши». Кинообозрени.
18.15 — «Кнопочки и человечки». Мультипликационни фильм.
18.25 — «Хьай могаш хила безам бале». 4-гIа передача.
18.40 — «Тахан дунен тIа».
18.50 — «Сихдар».
19.20 — Сийлахьча Октябра юбилейга. «Историн довргдоаца мугIараш». Художественни фильм. «Встречный» (1932 ш.).
21.00 — «Ха».
21.45 — «Иллеш доахача улица тIа». Эрсий илле академически хора концерт.
22.15 — Футбол. Суперкубок яккхара матч. «Стяуа» (Бухарест) — «Динамо» (Киев). Монакора трансляци. Перерыв йолча хана (23.00) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Горожане на земле». Документальни фильм.
8.35 — Истори. 10-гIа класс.
9.05 — Французски мотт. Iомабу. 2-гIа шу.
9.35 — «Долина». Iилма-довзийтара фильм.
17.30 — «СтелаIад» яхача берий журнала оагIонашка гIолла (нохчий меттала).
17.45 — Мультфильм.
17.55 — «Дунен халкъашта юкъера хьал» (гIалгIай меттала).
18.10 — Киножурнал.
18.20 — ХХ-ча областной отчетно - хоржамий комсомольски конференце делегаташа дувц.
18.35 — «Документальни фильм».
18.45 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
19.05 — «Керда гIулакхаш — вахаре» (нохчий меттала).
19.15 — ДоттагIий экран. «Вай доттагIали вошали чIогIде». Къулбаседа - ХIирийчен телевидене передача.
19.45 — Патриоташ кхебу.
19.55 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.05 — «Патриот» (гIалгIай меттала).
20.35 — «Телефони керда газети» яхача передачай лепарIа.
21.00 — «Ха».
21.45 — «Са хьамсара саг». Художественни фильм.
23.25 — «Кердадараш».

25 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — «Керда Гуливер». Художественни фильм.
9.10 — «Хьайх тийша дале...». Телевизионни документальни фильма премьера.
9.30 — Московски кагирхойн студентийн хора концерт.
10.00, 16.00 — СССР профсоюзий XVIII съезда делегаташа дувц.
16.15 — «Автограф». А. С. Пушкина произведенех дешархошта лаьрхIа литературни викторина.
17.40 — «Кердадараш».
17.45 — Халкъа иллеш доахачен халкъа инструменташца уж дIалоахача къонача исполнителийн концерт.
18.05 — «Николай Бауман. Профессия — революционер». «Уж хьалхарчарца хиннаб» яхача циклацара.
18.15 — СССР профсоюзий XVIII съезда делегаташа дувц.
18.25 — «Хьай могаш хила безам бале». 5-гIа передача.
18.40 — «Тахан дунен тIа».
18.50 — «Iилмен вахари».
19.35 — «Генералаш». Документальни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Декабрьски сайренаш. Романтизма дуне» яхача фестивала концерташка гIолла.
23.05 — «Тахан дунен тIа».
23.20 — «Дунен кагирхойн».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Географи. 7-гIа класс.
9.05, 13.05 — Немций мотт. Iомабу 2-гIа шу. 16-гIа передача.
10.05, 11.40 — Музыка 7-гIа класс. М. П. Мусоргский.
11.05 — Шахматни школа.
12.10 — «Уйла йой вай». Iилма-довзийтара фильм.
12.35, 13.35 — Физика. 9-гIа класс.
14.05 — «Кердадараш».
16.55 — «Шоана, дай-нанай» (нохчий меттала).
17.25 — Атеистически темаех. «Жейний къайленаш». Фильм.
17.35 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
17.55 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. Воронежски студе телевидене программа.
19.45 — Сага фактор. Къахьегама ресурсаши сихдари.
20.25 — «Массанена а хIаранена а».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Iаьржа принц». Художественни фильм.
23.20 — «Кердадараш».

26 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — «Голубые крылья» яхача халкъа эстрадно-симфонически оркестра выступлени.
8.35 — «Юха йист хила, зурманчаш!».
9.05 — «Вот мчится тройка...». Эрсий иллен романсен концерт.
9.35 — «Дего къоабалъю професси». Документальни фильм.
10.05, 16.00 — СССР профсоюзий XVIII съезда делегаташа дувц.
16.15 — «Халкъа ашараш».
16.30 — ХIанзара дунен балха болами.
17.00 — «Кердадараш».
17.05 — «...Ялхайтта шу даьнен бокхагIен».
17.50 — «Лаьттан йист». Мультипликационни фильм.
18.00 — Деша тIехьа гIулакх. «Приписка».
18.30 — «Юкъ хилар». Корта бохабу малар меларашта дарба дарах документальни фильма премьера.
18.50 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — СССР профсоюзий XVIII съезда делегаташа дувц.
19.10 — «Генералаш». Документальни фильма премьера. 2-гIа фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — ЦТ экрана тIа духьашка. «Сталкер». Художественни фильм.
23.10 — «Тахан дунен тIа».
23.25 — «Девять танго и Бах». Фильм-балета премьера.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Iуйранара гимнастика».
8.15 — «Дийна аре». Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Юкъара биологи. 10-гIа класс.
9.05, 13.20 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.45 — Зоологи. 7-гIа класс.
11.00 — Советски изобразительни искусство.
12.10 — КАЗАНСКИ СТУДЕ ТЕЛЕВИДЕНЕ ПРОГРАММА.
13.50 — Информатикан вычислительни техникан лардаш. 10-гIа класс.
14.20 — «Кердадараш».
16.55 — «СелаIад» яхача берий журнала оагIонашка гIолла (гIалгIай меттала).
17.05 — Мультфильм.
17.25 — «Октябро кхелла барт» (нохчий меттала).
17.35 — Киножурнал.
17.45 — «Техника — кийчон мугIаре» (гIалгIай меттала).
18.00 — СИЙЛАХЬА ОКТЯБРИ ВАЙ МОХКИ.
18.40 — Агропром: гIулакхаши нахи.
19.15 — Баскетбол. Европейски чемпионий кубок МаIанах. «Жальгирис» — «Трейсер Филипипс» (Итали).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!»
20.15 — Реклама.
20.20 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — «Спартак». 1-гIа период.
21.00 — «Ха».
21.40 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — «Спартак». 2, 3-гIа периодаш.
22.50 — «Кердадараш».

27 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — «Сталкер». Художественни фильм.
9.35 — «Дунен кагирхойн».
10.10, 16.00 — СССР ПРОФСОЮЗИЙ XVIII СЪЕЗДА ДЕЛЕГАТАША ДУВЦ.
16.15 — «С. Михалкова турпалаш экрана тIа». «Дайна фотографи».
17.30 — «Кердадараш».
17.35 — В. А. Моцарт. Фортепиано оркестрацара концерт.
18.00 — АГРОПРОМ: ТАХАНИ КХОАНЕИ.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — СССР профсоюзий XVIII съезда делегаташта оттадаь концерт.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Кинопанорама».
23.20 — «Тахан дунен тIа».
23.35 — Сан-Ремо хиннача итальянски илле фестивале.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Iуйранара гимнастика».
8.15 — «Жаворонки прилетают в марте». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — К. Г. Паустовский. «Мещерская сторона». 4-гIа класс.
9.05, 14.20 — Английски мотт. Iомабу 1-гIа шу. 21-гIа передача.
10.05 — СПТУ дешархошта. Обществоведени.
10.35, 11.35 — Музыка. 4-гIа класс.
11.05 — «Вай беш».
12.10 — «От Буга до Вислы». Субтитрашца художественни фильм.
14.50 — «Кердадараш».
16.45 — ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДАР — КЪАХЬЕГАМА ФРОНТ.
17.15 — Киножурнал.
17.25 — СИХДАРА НАЬКЪАГIА (гIалгIай меттала).
17.55 — Телевизионни фильм.
18.05 — «Нохч - ГIалгIайчен ди».
18.25 — Фильм-реклама.
18.30 — «Телезу» (нохчий меттала).
18.45 — Спортивни программа: СССР профсоюзий XVIII съезда делегаташца спортсменаш вIашагIкхетар. Бургацара хоккей. СССР чемпионат. «Зоркий» — «Енисей». Красногорскера трансляци. Хоккей. СССР чемпионат. «Крылья Советов» — «Динамо» (Москва). «Крылья Советов» спорта Дворецера трансляци. Дерригдунен Iан студенчески ловзараш. Горнолыжни спорт. ЧССР-ра передача. Биатлон. Дунен чемпионат. Кхалнах. Финляндера передача. Перерыв йолча хана (20.00) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!»
21.00 — «Ха».
21.40 — Композитор А. П. Бородин. ДIахьор — РСФСР искусствай заслуженни деятель С. Виноградов.
22.45 — «Кердадараш».

28 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — «Пейзажи Киргизии». Телевизионни документальни фильма премьера.
8.20 — «Вай безам, Даьхе...». Л. Кондырева дешашта дахна иллеш.
8.45 — АБВГДейка.
9.15 — «Палитра». Телевизионни журнал.
10.00 — СССР ПРОФСОЮЗИЙ XVIII СЪЕЗДА ДЕЛЕГАТАША ДУВЦ.
10.10 — «Илли оал, халхаюл къонал».
10.20 — «Они рисуют Афганистан».
11.00 — «Дизза къамаьл. «Фу дай да вай?» Телеперекличка. ДIахьор — политически обозреватель В. П. Беков.
12.30 — «Смеричка» яхача ансамбла выступлени.
12.40 — «Саг. Лаьтта, Селенни».
13.10 — «Улоф Пальме. ХIана?». Документальни фильма премьера.
13.25 — «ЦIей». Телевизионни фильма премьера.
14.00 — «ДоттагIiе». Телевизионни журнал.
14.30, 17.10 — «Кердадараш».
14.50 — «Массанена а хIаранена а».
15.20 — СИЙЛАХЬЧА ОКТЯБРА ЮБИЛЕЙГА. «Историн довргдоаца мугIараш». Художественни фильм. «Романтики».
16.40 — Халкъа творчества шоллагIа Еррисоюзни фестиваль.
17.15 — «Дийна Iалам».
18.15 — «9-гIа студи».
19.15 — Мультипликационни фильмаш: «В яранге горит огонь», «Ну, погоди» (8-гIа выпуск).
19.45 — СССР ПРОФСОЮЗИЙ XVIII СЪЕЗДА ДЕЛЕГАТАША ДУВЦ.
19.55 — «К расследованию приступить». Телевизионни художественни фильма премьера. «Версия». 1-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Телехьажархочун спутник».
22.10 — Сан-Ремо хиннача итальянски илле фестивале.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Iуйранара гимнастика».
8.20 — «По реке Уралу». Телевизионни фильм.
8.30 — «Ритмически гимнастика».
9.00 — «Iуйранара почта». Музыкальни передача.
9.30 — К. Федин. Творчества оагIонаш.
10.40 — «Частная жизнь». Субтитрашца художественни фильм.
12.20 — «Григол Абашидзе». Телевизионни документальни фильма премьера.
12.40 — «Тетя Маруся». Телевизионни художественни фильм. 1, 2-гIа сереш.
14.50 — Концертни студе Останкино Михайловскерча А. С. Пушкина Паччахьалкхен музей - заповедника директорца С. С. Гейченкоца вIашагIкхетар.

1 МАРТ
I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйранара зарядка. Мультфильм. Музыка.
7.30 — «Ха».
8.05 — ДIалохх РСФСР заслуженни артисткаша Городовскаяси Н. Чехановаси (гусли).
8.30 — «Ритмически гимнастика».
9.15 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!»
11.00 — «Iуйранара почта». Музыкальни передача.
11.30 — «Киноафиша».
12.15 — «Ералаш». Берий сакъердаме журнал.
12.30 — «Музыкальни киоск».
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцIено».
14.45 — «Новкъост, илли» яха Еррисоюзни телевизионни конкурс.
15.15 — «Призвание». Телевизионни журнал.
15.45 — «Кердадараш».
15.50 — Фаьлг болча хьоашалгIа. «Пока бьют часы». Художественни фильм.
17.15 — «Из шоана дулургда».
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — Телехьажархоша ухийтача письмоех литература хьехача ленинградски хьехархочунна хетар.
19.45 — «Кердадараш».
19.55 — «К расследованию приступить». Телевизионни художественни фильма премьера. «Версия». 2-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Спиритуал» яхача ансамба концерт (ЧССР).
22.20 — «Шо хьех фигурни катане говзанчаша».
23.30 — «Кердадараш».
23.35 — «Баскетбольни обзорени».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дIаоттаI».
8.20 — «Моаршал да хьога, Гульнора Рахимовна». Телевизионни художественни фильма премьера.
9.25 — «Наири мехка иллеш». Ереванера передача.
9.50 — «Эрсий къамаьл».
10.20 — Концерт (ПНР).
10.50 — Ленинградски студе телевидене программа.
12.10 — А. С. Пушкина «Евгений Онегин». Литературни этюдаш.
13.10 — КВН-87.
15.10 — «Тео Адама дех». ГДР концертни программа.
16.25 — «Дунен кагирхойн».
17.00 — Баскетбол. СССР чемпионат. МаIанах. ЦСКА—«Жальгирис».
18.45 — «Даьхенна тIаотта кийчле». Документальни фильм.
19.05 — Мультипликационни фильмаш: «Дедушка и внучка», «Кто самый маленький».
19.40 — «Художник Борис Щербаков». Iилма - довзийтара фильма премьера.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!»
20.15 — Реклама.
20.20 — Дунен музыкальни культура ганзера. И. Стравинский. «Свадебка» Кхоачашду В. Минина кулгалдеча Московски камерни хора.
21.00 — «Ха».
21.40 — Экрана тIа кинокомеди. «Пхьагилг».

РАДИО

24 ФЕВРАЛЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.36 — Лирически илле концерт.
9.15 — «Предприяте подсобни боахам» (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — «Ца малар — вахара норма» (гIалгIай меттала).
16.16 — Юртбоахаме хьалха латтарашта. Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — «Ферма хьунагIа».

УКВ

19.00 — Л. Н. Толстой. «После бала». Радиопостановка.
19.25 — Моттигерча композиторий иллеш.

25 ФЕВРАЛЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.36 — Вай мехка къаний музыка.
11.15 — «Сий къахьегамга хьежока» (гIалгIай меттала).
11.30 — Концерт.
15.15 — «Барт болча дезале» (гIалгIай меттала).
15.35 — «Ден темаех».
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — Дунен халкъашта юкъера хьал (нохчий меттала).
16.15 — «Хьанна гIулакх ду президента команда». Беседа.
16.30 — Халкъа иллеш (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — «ДикагIа пайда эца ветеринарни препаратех». Беседа.

УКВ

19.00 — Илья Резника иллеш.
19.32 — Илли оал Дагаев Валида.

26 ФЕВРАЛЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.35 — «Поэзе минуташ» (нохчий меттала).
8.55 — Ашараш (нохчий меттала).
11.15 — Сийлахь Октябри Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхой классоен кхетам сомабалари.
11.30 — «Яхье бувларий мугIарашка» (гIалгIай меттала).
11.45 — «Социультбыта объекташ хьаяьяра — сухали дикали».
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Патриот».
17.31 — «Шоана, производстве хьалха латтараш». Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
18.40 — «Атеист». Радиожурнал (гIалгIай меттала).
18.55 — Ашараш (гIалгIай меттала).

УКВ

19.00 — «Оризонт» яхача ансамбла выступлени.
19.35 — Моттигера композитораши, поэташи, цар иллеши.

27 ФЕВРАЛЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — «Интернационализм — вай вахара закон (нохчий меттала).
8.50 — Реклама.
11.16 — «Хьамсарча мехка музыкальни вахар» (нохчий меттала).
15.15 — «Халкъий барт — литературай барт». Беседа (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Эргалонаш: гIулакхаши проблемаши». Назрановски районера передача (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — «Тешам». Очерк.
18.40 — Сатирически микрофон.

УКВ

19.00 — «Сатийна дезал». Музыкальни комеди.

28 ФЕВРАЛЬ

6.40 — Керда хоамаш.
6.55 — Хоамаш.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.35 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
10.15 — Атеизма темаех радиоладувгIархой хаттарашта жоп лу исторически Iилмай кандидата С. Умарова.
10.35 — Реклама.
11.00 — «Къонал».
11.30 — «Эргалоний наькъагIа».
12.40 — «Лаьттан тIа машар хилийтара тIехьа». Микрофона хьалхашка ва поэт Х. Сатуев.
13.00 — Ашараш.
15.15 — «Музыкальни калейдоскоп».
16.00 — «Диналах хьахулаш дар» (нохчий меттала).
16.15 — «Кавказа Iуйренаш». Радиожурнал.
18.00 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

УКВ

19.00 — Сакъердаме иллеш.
20.24 — Довзаш дола иллеш.

1 МАРТ

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — Хоамаш.
8.25 — «Шоана дукхаеза ашараш».
11.20 — «Весеннее настроение». Музыкальни программа.
15.15 — «Харцон доацари — антисоветизма герз». Беседа.
16.00 — «Школьни глобус».
16.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — «Иллеца доттагIая долчарна». Концерт.

УКВ

19.00 — «Зама» яхача ансамбла концерт.
20.35 — Нохч-ГIалгIай халхара ашараш».

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-60; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинойсни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-8-, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-60, 2-47-84; культуры — 2-64;75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ00071. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 756.